

המציפה

עתו שבועי

לכל עניני החיים, לספרות ולמדעים ולכל עניני היהודים.

יוצא לאור בכל ערב שבת

מחיר החתימה על "המציפה" עם ההוספה הספרותית החדשית רמת המצפה:

באוסטריא-אונגריא:
לשנה . . . . . 7 כתרין
לחצי שנה 3.50
רבע 1.75

באשכנז:
לשנה . . . . . 8.— כתרין
ביתר הארצות:
לשנה 9 כתרין — 9.50 פראנק.

על "המצפה" בלי ההוספה הספרותית אין להתום.
אין הנחה מהמחיר.

מחיר מודעות או הזכרות לנפטרים לפי נדל השעה

ברכת מו"מ 60 הלר. בראש הגליון שני כתרין.

גליון בודד 12 הלר.

המשנה מקומו עליו להודיענו מיד לא רק שם מקומו החדש, כי אם גם שם מקום בית הדאר הקודם.

קאנטא של פאסטשעק נומר 76.918 האדרסה לבית המערכת ולאדמיניסטראציה:

„HAMICPE“

Kraków.

(בחיץ לארץ להוסיף: Oesterreich.)

Kraków, 25 Czerwca 1909

גליון בו

בראקא ו' תמוז פ' חקת תרס"ט.

ודעה ושיטה ולנמות בהם עד הקצה האחרון, על כן הרחיקו היתורים יושבי הכרכים ללכת בדרך הזאת יותר משכניהם וכא הדבר לירי כך, שמאשימים אותם, שהמה משחיתים מדות העמים, שהמה מרכיצים קלות דעת בעולם. מעט אמת יש בזה בכל אופן. כי הקיצוניות שביהודים אינה באחרים. הרי אמת הוא, שכן יהודי חפשי, הדורש אלקים, מברת להמיר דתו, כי חריפה ליהודי חפשי להזכיר שם אלקים או אפילו לחשוב בלבו מחשבת פגול כזאת. המחטט ב"המצפה" גליון ב' ש"ז התל כבר בהם, שהתאחרו, כי חכמי העמים כבר התחילו זה כמה שנים לשוב אל האלקים, אשר מאסו בו והמה אינם מוכנים עוד לחקות מעשיהם בזה. לא עברו עוד שבועה שבועות והנה שנוי! אות תשובה נצנצה כבר גם בחכמינו החפשים. אולי התול המהטט עשה פעולתו, מי יודע! לא פחות מד"ר יוסף קלוזנר עורך "השלח" כתב מאמר ראשי בחוברת תמוז של "השלח" על-אודות האמונה, בו הוא מתאונן על האמונה, שאברהם לחכמי ישראל בדור הזה, בעוד שחכמי העמים כבר שכו לבקש את ה'. פלא זהפלא! מה החקוי עושה! מי מלל ומי פלל בזאת, שמשכיל עכרי ידבר על-אודות האמונה כאלקים בגלוי ולא יבוש! ידבר נא קלוזנר בעצמו:

„זרם של „בקשת-אלהים“ שוטף ועובר את אירפה כולה מן הקצה אל הקצה. באנגליה קמו לתהיה קאדלייל ורסקין והאמוניות העמוקה שבהם. בצרפת עומד על דוכנו הכהן הגדול לאלהי הטבע המסתורי, מוריס מאטרלינק. באשכנז סעריצים עתה את נובאליס וחבריו יותר משהעדיצו אותם בכל שבועים השנים האחרונות

מאומה. האותיות פורחות לפני עיניו והשורות נמשמשות. והוא מתעטף בציצית ומניח תפלין. הותיקין נמרו את תפלתם, והמנין השני מתחיל להתקבץ. פתאום וקול השופר בוקע ועולה כחלל בית המדרש. הוא התחלחל מאד וגופו רוער בלו. הוא חיב נדוי, ואיתו מנדין בקול שופר זה!... מיד נזכר, כי ביום הראשון לחדש אלול מתחילים לתקיע, אבל פחדו ומוראו לא סרו ממנו, והוא עומד בקרן זווית, עטוף במליתו, שתנועע ומתפלל בלב נשבר ונדבא.

לארוחת הצהרים הגישה לו אשתו כדורי בשר, והתחילה מהללת ומשבחת את המאכל. בשבוע זה יש לכל הפחות חתיבת בשר בהונג. הבשר רך וטיב ומתמסם בחמאה בתוך הפה, פשוט מחיה נפשות. בשר בזה טוב לקציצה, טיב לצלי וטוב למרק. שור טוב גם ערפו טוב. וכל מלה היוצאה מפיה היתה בדקורת פניין ללב השוחט האומלל, היושב בראש מידר ולועם באופן מיכני. האשה מפטפת ומרבה להג, אוחות את הפנכה בידה ומבישה אל הוכה כמו בעיני אם על עוללה. באחרונה נמדה את ההלל ורוצה להציג את הכל על השלחן, ורגלה נחלקה על בצל מבושר, אשר זרקה מן המאכל ארצה, והפנכה צנחה

צריך סמיכה, וכן עץ רענן, ששרשיו מרכים וגזעו עב אינו צריך סמיכה. כעשב השדה הן רוב אומות העולם, הן הולכות להן בדרך ע"פ נשיתן הנמועה כקרבן ואינן צריכות משען ומורה רך, עד כוא עתם להכמש ולהכחד. כעץ רענן הוא ישראל בשעה שהוא קשור בשרשיו היונקים משפע עליון ואינו זקוק לסמיכה מאחרים. אבל אוי לו לישראל בזמן שהוא נעקר ממקומו ורק שריר ממנו, יונק רק זרפה-בח, גשתל בשדה אהר, אז הוא צריך סמיכה על עץ עב חזק ממנו, לכל יפול ברוח מצויה. זהו סוד טבע החקוי של ישראל בגולה (וגם בזמן הבית, הראשון והשני, כבר היו לו עתים של השחתת הרוח וסלוק השכינה וחקת מעשי שכניו העכו"ם). למשען הוא צריך.

אבל אינו דומה חקוי לחקוי. לפעמים אפשר לו עכ"פ לחקות מעשים טובים של אחרים, המעשים אמנם אינם שלו ולא יכנה מהם ולא יגדלו ענפיו ולא ישתגשג ולא יעשה פרו, אבל לפחות אינו נשחת ואינו נופל, ולפעמים לא יודמן לו חקוי יפה והוא נשען על חגר גרוע ממנו ובשל עוזר ונפל עוזר.

בימי הכינים היו כל העמים ארוקים כדתם וכאמונתם, גם היהודים שגלו בתוכם היו כן. כאלקי אבותיהם דבקו באמונה, אליו נשאו נפשם בצרתם, לפניו שפכו לבם השבור ונשאו ממנו נחמה ותקוה. וכן בשאר מעשיהם ועלילותם חקו מעשי שכניהם. ככל ארץ וארץ קבלו תכונת התושבים ומדותיהם. ובזמן ההדש, שרפתה האמונה מלכות יושבי הכרכים, שרוב עמנו בתוכם, גם ביהודים גבקה האמונה ופשתה הכפירה ככל מה שאהר הטבע ולפי שמתבע היהודים מעולם להחמיר בכל מעשה

בבהמה טהורה והייתי מקוה לתקון, ואתה שמת את תקותי לאל. רוצה! רוצה!

השוחט הקיץ מתוך זועה ופלצות, פותח את עיניו ומפקפק אם הוא ער או ישן. הוא עדיין תחת הרשם המדבא של חלומו. עוד המלה „רוצח“ רוערת ומצלצלת באזניו, עוד הוא מרגיש את לחלוחית הרם, אשר טבל בו בלילה, והוא רוצה לנגב את בשרו בכנתו. הוא נוגע בזה, והנה היא לחה באזו יצאה מן תרצה, אבל לא מדם, כי-אם מיעה חמה, אשר כסתה את כל בשרו. הוא דוצה לקום ואינו יכול להניע יד ורגל. כל אבריו כמו מדולדלים ומרוסקים. הוא מתפלל בלי נשילת ידים: „מודה אני לפניך וכו' שהחזרת בי נשמתו...“ והוא מפסיק והמה על עצמו: השומע אנכי את אשר אני מוציא מפי? מה לי להודות, שהחזיר בי נשמתו, הלא מוטב שהיה נוטלה, ברי שלא להחזירה לעולם, ותוך כדי דבור הוא מרגיש שההרהר הזה הוא התדוה בלפי מעלה. כל דרכיו אמונה ואין עול. יודע מנהיג הכירה מה עליו לעשות. וכשם שמרכיבים על הטובה כך מרכיבים על הרעה. כנפש קדועה ורצועה, הוא מתלבש ורץ לבית המדרש. הוא רוצה לעיין באיזה ספר, ואינו רואה כל

צביה שווייצער מאורשים מיון תרס"ט. קרוסיניצע. וודקי.

אל הקוראים.

הגליון הזה הוא האחרון לחצי השנה. מאלה מחותמי „המצפה“, שנגמד עתה זמן חתימתם, נבקש להזדרז במשלוח הבסוף ולא להפסיק איזה זמן כהוך התרשלות או לשאול את הגליון מאחרים, כי קיום העתון העברי ושכלולו הוא לא רק צרך המו"ל, כי אם צרך כל העם וחובתו. אלה היודעים את הצרך ב"המצפה" העברי ויאילו לזרו את מבריהם האמידים היודעים עברית לחתום גם הם עליו ולשלם יותר מהמחיר הקבוע לעברים עניים. — אלה המורים היותר לעצמם לשלוח פחות מהמחיר ידעו נא, כי אין כל הנחה, ולא יקבלו גליונות רק לפי כספם.

אמונה.

הפעם ברוך החקוי! הוי כמה מכות נלקינו בקללת תאות החקוי, שהיא אחת מן המדות המצויות בישראל יותר מכל עם וגזע אחר! בכל עת שנשחת בישראל כח מקוריותו, שנפסקה הרשפעה האלקית מעליו ונשאר מנשש בעור באפלה, אחו במדת החקוי, לעשות מה שיעשו אחרים, אם טוב ואם רע. נפשו משתעבדת וזקוקה להתמך מנפשות אחרות, שאינן ערטיאלות וזנוחות כמוה, כאותן הנמעים הרכים, הטעונים משען כעץ חזק זר. עשב נמוך, שהיום יפרח ומהר יבול, אינו

פיליטון.

מוסר כליות.

מאת ישעיה פוכם — פרמישני. (סיף)

ר' אלישע קורא קריאה שמע ומסהבך, מפסיק וקורא, „סירכא נקיט ואויל“, עד שנברה הטבע וישן. והנה כל הצאן והבקר, אשר שחט בימי חייו, הולכים ובאים וסובבים אותו מכל עברים. כלם פעורי פה ולשוניות סרוחות החוצה. עינים אין מספר, עינים גדולות וקמות מפיצות בלהה מביטות אליו כהרדה. בית השחיטה של כל אחד פתוח, וקלוח שר דם חי דוהח מונק וזורם כנהר שאינו פוסק ארצה, והוא חוצה עד צוארו בים של דם. פתאום ושור נגח גדול ונורא מזדקף וקם מכין המתים, ובקרנים נטויות הוא רץ אליו, פושט את בית שחיטתו הפגומה בלפי פניו יצעק: ראה מה עברתנו, גולן! אלפי שנים הייתי מתגלגל, בעד עונותי הרבים, בכל עוף טמא, בכל בהמה טמאה, בכל חיה דורסה, עד שזכיתי להתגלגל

וזממלכות הסקנדינביות יומו של קירקגור (Kierkegaard) הוא עתה. ואפילו ברוסיה, בוז הארץ הקלאסית של ה"ריאליסמוס" ושל ה"מאטי-ריאליסמוס האיקונומי", נשמע יותר ויותר הקול המלא-אמונה של מיריזקובסקי, ברדיאיוב, זוהלינסקי וחבריהם. רק עם אחר יש בעולם, שבספרותו כמעט אין זכר לזרם העצום והעמוק הזה ובחיי משכיליו הלאומיים אין הוא תופס כמעט שום מקום.

והעם הזה — עם ישראל — הלא עם-האמונה הוא מאז ומעולם. הוא לא רק חי באמונתו ועל אמונתו, לא רק מסר נפשו על קדוש האמונה, אלא אף היה בעיקר הדבר יוצרה של האמונה כולה — של אותה האמונה, שהיא לא חלק ידוע מן החיים הרוחניים, אלא הסתכלות-בעולם שלמה ומקפת; שהיא לא רק קשורה בסמלים ידועים וכמעשים ידועים, אלא קובעות נורמות לחיים הפרטיים והחברתיים כולם ומשתזות בתוכם עד לאין התרה, עד לאין הפרדה; שהיא לא רק יצרה שורה שלמה של אמונות ודעות ושל מצוות מעשיות, אלא אף היתה הראשונה לדרוש במופלא מכן-אדם ולהקור במכוסה ממנו — יצרה ספרים כאיוב וכקהלת!... והעם בעל האמונה הזו, העמוקה מתהום והנשכבה משחקים, — אם נשפוט על-פי משכיליו וסופריו היותר נאמנים לרוחו, — כאילו נמר את כל חשבונותיו עם האמונה, "התרומם" עליה, התחיל מתיחס אליה "יחס נייטראלי", כלומר אינדיפרנטי, והדל מלבקש את ה'! וקלוזנר הולך ומכרך, שגם החרדים ביותרים וכסופריהם, המטפלים עוד בשאלות דתיות, לא באמונה באלקים הם עוסקים, אלא בדת, כלומר במצוות מעשיות. והאמונה מתחלת אך בשעה שהעולם כלו נעשה חידה אהת גדולה, שאין פתרונים לה — והפתרונים נצרכים, אי-אפשר בלעדיהם, אינם נותנים מנוחה, ומבקשים אותם וכמטמונים יחפשו, וכשאינם נמצאים, כשהם נשכבים מבינתנו, הם ממלאים את נפשנו אותו הנשכב, שהוא תערוכת של התכמלות וקטנות-המוחין מתוך שאין אנו יודעים כלום ושל התנאות וגדלות מתוך שאנו יודעים, שאין אנו יודעים ואין אנו יכולים לדעת כלום... האמונה מתחלת בשעה שהמטבע נעשה לנו סודי-סודות בכל אשר נפנה ואנו עומדים לפני גלוייו הנפלאים מלאים חרדת-קודש וכלות-נפש כאחת, בשעה שמנהגו של עולם נעשה בלתי-מוכן לנו ונראה כאילו אינו אלא תהפוכות ועקלקלות מתחלתו ועד סופו, וכשעה שחיי-האדם ונפש האדם הם לנו ננוי-נסתרות, שאין לבוא עד חקר-תכונתם. ואמונה כזו — האמונה של מחברי מזורי-תהלים ופרקי איוב וקהלת — אין ספרותנו החדשה יודעת

כלל ובלל: היא עוסקת רק בשאלות דתיות". וגם אלה מסופרנו שהיתה כנפשם לחלוות של שירה, שהרגישו צורך באמונה זו, בקשו ומצאו אותה — בחסידות. פרץ, כרדיטשבסקי, יהודה שטיינברג, הלל צייטלין — כל אלה האנשים בעלי שאר-רוח, שנפשם צמאה לאל חי, בקשו את אלהיהם בספרות-המסתורין של החסידים בעלי-ההויה ובעלי-הקבלה, שכל תורתם נוסדה על האמונה בנגוד להדת (אחת היא, אם הנגוד היה מדעת או שלא מדעת) — על האמונה באלהי-האצילות של הקבלה, שהוא כל כך מלא מסתורין ופלאים וכל-כך איראציאנאלי, ועל האמונה "בצדיק" שאף הוא עושה-נפלאות ומבטל אפילו את גזרותיו של הקדוש ברוך-הוא בכבודו ובעצמו. התעמקות זו בחסידות וההפלגה בחשיבותה וכפיוזותה לא באו מתוך "מורה" אלא מתוך צורך נפשי גדול, מתוך צמאון לאמונה חיה ומחיה. בזה מתבארות ההנזמה, שמנימים מעריצי-החסידות בכל הנוגע לחשיבותה ורוממותה, וההכנסה, שמכניסים מעריצים אלה שלא מדעת עצמם דעות חדשות לגמרי לתוך הרמזים הבלתי-כרויים של כמה מחבורי-החסידים, ומצד זה יכול העסק הנמרץ בחסידות לשמחנו כמדה מרוכה. ואולם גם עצב עמוק מתמלא לבנו בשעה שאנו זוכרים, שבמקום יצירה אמונית חיה כהוה יכולים צמאי האמונה שלנו רק לדרוש אל המתים — לפנות אל העבר, שבו נבראה החסידות, שהיא מוטלת עתה כמעט מתה לפנינו, כמעט בלי שום רוח-חיים. קארלייל, נובאליס, מאטרלינג לא עסקו בתאור האמונה של העבר לבד, בהרצאה פיוטית של המסתורין בימי-הבינים; הם יצרו אמונה חדשה, אמונה, שהאמיתיות הנצחיות שלה נתמזגו עם הכרות-ההוה ותביעות-ההוה. החסידות הרי סוף סוף אינה אלא נחלת העבר... "הביטו וראו: זה כעשר שנים רצופות, שאנו עומדים על מקום אחד וממנו לא נווה. זה כעשר שנים, שלא נוצרו בתוכנו שום רעיונות חדשים, שהספרות נעשתה לנו למלאכה, הציוניות — לעסקנות, היהדות — לשם שנתרוקן מתכנו. והציוניות — כמה ריקה היא מתוכן חרש! אף רעיון חדש אחד, אף "דבור מפותץ" אחד לא עלה על הלכ ולא עלה על הלשון. אין התלהבות, אין התמכרות, אין סערה-רוח. יש רק עסקנות של חול, רק קטטות של קטנות, רק חשבונות פרטיים. אין תקוות גדולות ואין חלומות מזהירים ואין שאיפות דחכות ואין — קרבנות, קרבנות ראויים לשם זה... ומפני מה חסרנו כל אלה, אם לא מפני שאכדה האמונה ונכרתה מלבנו? — שום רעיון גדול לא בא עוד מתוך העסקנות הדלה — העסקנות הגדולה היא תמיד תוצאתי של רעיון

גדול. רעיון גדול בא תמיד מתוך לב מלא אמונה — מתוך אותן ההרגשות המנוחות מתחת לסף-ההכרה, שהן חידה לבעליהן עצמם, וככן אי-אפשר לכנות אותן כשם אחר זולת כשם אמונה. וכרוך לי הדבר כשמש בצהרים, שאם לא יפנה הדור כלי אמונה את מקומו לדור של אמונה, לדור של רוח-הקודש תתנונה הציונות יותר ויותר וכל התנועה הלאומית שלנו תמות מיתה טבעית — מתוך יושן, מתוך חוסר-התחדשות, מתוך אפיסת-הכחות..."

וקלוזנר הולך וחוקר: מה היתה הסבה לחסר-האמונה? והוא מוצאה בהנזמות. היהודי התרגל כגולה להיות חנוני, היודע רק דבר שכמדה ושכמשקל, דבר שאפשר למששו בידים ולהחליפו בכסף והוא מתרחק מן הטבע ומן הארמה אם כל הסודות, אין לו פנאי לחשוב חשבונות של עולם. ובניהם של החנונים נעשו למטריאליסטים אקונומיים, לסוציאליים, המגרשים כל אמונה מן הלכות ומעקרים אותה מן השרש.

כזה לא צדק המהבד. הרי שבעים דורות של מקה ומסבר עברו עלינו ויהודים היו בכל זאת מאמינים ועורנים אל אלקים ונושאים אליו נפשותם. ורק בדור האחרון פשתה הכפירה. הסבה הראשונה והעקרית היא באמת החקוי. משבילי היהודים הקו ע"פ נטיה טבעית מעשי חבריהם הנכרים כאשר התפשטה החסידות, אלא שהיהודים מטבעם מפליגים בכל דבר יותר מאחרים, הם מהמירים על עצמם. וכמו כן מוצא עתה קלוזנר, ג"כ מתוך נטיה טבעית, שבאה העת לחקות מעשי בעלי האמונה החדשים. אך עוד סבה אחת חשובה מצא המחבר הראויה לדבר עליה וזאת נעשה במאמר אחר

ענינים מדיניים.

עבודת חפזון. הפרלמנט האיסטרי עוסק בעבודתו העיקרית קיום התקציב לכמשלה. בחפזון נמרץ, הם רוצים להפטר ולצאת לשאוף רוח צה. הכל דמו, כי כבר נתפייסו המשכיס, אבל אין הדבר כן. הם הנבטיחו לממשלה רק שלא להפריע את קיום התקציב. את מסירת כח הרשאה לממשלה לברות בריתות-מסחר עם ארצות הבלקן לא יתנו עוד המשכיס לגמור. בעלי האחריות של המשכיס מתאנים, כי מכרית המסחר יגיע להם נזק אם יכניסו דגן ומקנז מרוסניא. לעמט זה דורשים הסוציאליים לבטל על משך שנה שלמה את כל הטכס המוטל על מיני טון ומספוא הנכנסים מחוץ לארץ, כי לא יוכל העם הדל לשאת עוד את היקרות הנוראה.

כרעיונות מרגיעים כמו אלה בא לבית המדרש וההפלל באימה, ביראה והכנעה, והיה מכון לבו לשמים. הוציאו את הספר וקראו בפרשת שופטים. הוא פותח את החומש, ומחזר ואומר בחשאי מלה במלה אחר הקורא. קראו אותו חמישי. קוד עוכר בכל גופו. הוא מרגיש בעין עלבון. אותו, את השוחט, קוראים חמישי! המיד נתנו לו שלישי או ששי, ומה היום מיומים? מריה דאברהם! שמא הרגישו כדבר? והלבך קוראים אותו לפרשת רוצח! הוא מתירא להביט בפני הנאספים, נדמה לו, שהם סוקרים עליו כסקרנות בלתי מצויה. היא הולך בהולך לגדרים ושומע מאחוריו את שכנו מסביר לחברו, כי יש חתן ולפיכך קראו את השוחט חמישי. אבל השוחט אינו מאמין. ברור לו, שנבעו מצפוניו. הקצב גלה את הסיד, ואם תאמר גם עליו תעבור כוס... לאו דוקא, את הקצב העכרין ידונו לכף זכות, והסרכון תלוי בהשוחט, רק בו ובכונה קראו אירו לפרשת רוצח, זאת היא בודאי מטעם הרב. אלישע יודע את קפרנותו של זה. הוא רוצה להעמיד אותו על עמוד הקלון כמרים יעבירוהו ממשמרתו. אחרי קריאת הפרשה, יחס השמש את ה"עודם", והרב

מדה, נפלה לארץ ונשברה. אין מול לעני, התחילה מיכבה ביאוש, אם דומין לו ד' פעם אחת ביובל נתח טוב וכא השמן והופך את הקערה על פיה. ואלישע רואה ועיניו כלות. האין זאת אצבע אלקים, רמו מרמעלה? כמה בלים צריכים להשכר בעמיו של ודוני? כל העיר אוכלת מריפה והאכל טוב. בלם בעורים מנששים באפלה ואין חש ואין מרגיש, כי כל הכרים צריכים להשכר! אוי לו, ואוי לנפשו, כי הכיא הקדה לישראל ובניה לדורות!... במה יתקן את המעוות? ואיך יקדם את פני הארון ד' צבאות בימים הנוראים הכמששמים ובאים? אלול! החרש הזה הוא כעין פרוזדור לתקן את עצמו לפני הבניסה לשרקלין, לעמוד לפני מלך מלכי המלכים בדין! והוא דוקא בראש-חדש הזה נבשל, והבשיל את הרביים... באה שבת וטנוחה לנפשו הנהלאה לא באה. בלילה ישן שנה קצרה וחטיפה ובכל פעם הקיץ מתוך פחד וזעזוע. בבקר הלך ושכל במקוה. המים הקרים צננו את כשרו והשיבו קצת את רוחו. אין דבר העוכר בפני התשובה. במקום שבעלי תשובה עומדים יעמוד גם הוא. יצום הפסקות, יהענה, יסתגף וישתח על קברי צדיקים וד' הטוב יכפר עון ולא ישחית.

— ואתא טה"מ, ושחט לשוחט דשחט לתורא...

לעשוק את העם ולטוץ דמו. לכן... המסקנה מובנת, אותה הוא מכאן ככל גליון וגליון, איך לדכא את היהודים ולהבדל מהם, לכדי הניח להם כל מחיה עד שיברחו מן הארץ. "באמת, אומר הכותב, היהודים המוטרים ואלה המכתשים ביהדותם גרועים הרבה מהיהודים הנאמנים ומפניהם על העם להשמר ביותר". אין מלא מן היהדות, גם מעט מזבח הכמות הקתוליות יקחו את היהודי להמיתו. גם הסוציאליזם התחילו לגלות קלון המוטרים. בישיבת הפרלמנט האוסטרי נתנו להם לקח טוב והוכיחו את הנוצרים-סוציאליזם המקרבים אותם ופרופ. רעדליך, "יהודי החצר" שלהם שמע ורגו. האמללים!

עיד החנוך.

ה.

בעשר השנים האחרונות נוסרו בתי-ספר עברים בקהלות גליציה בתי-הספר האלה אינם המצאת גליציה. מחוקים המה מהחדרים המתוקנים הקיימים ועומדים ברוסיה זה זמן, כביר. אבל בעת אשר ברוסיה יכלו באמת החרדים המודרנים האלה לשאת פרי ואפשר היה להם גם לבוא לידי התפתחות הנונה, לולא הפגרוטיזם והמכיחות, אשר לאחינו לסכול שם, ולולא המכוכה ומערות הרחוקה, שנתהו שם כצכור היהודי, הנה אצלנו אין ככח בתי-ספר כאלה בהמונתם הנכחית, למלא את התפקיד באופן ראוי ומועיל. הסבות לזה שונות הן. מכרחים אנחנו להודות, כי חנוך הבנים אינו מסור כידינו בלבד, כי סוף סוף מושפע הוא כעל כרחנו גם מהמקום והזמן. ברוסיה הבקור בבה"ם הכלליים ככד מאד. והאינטלגנציה היהודית מכרחת לצמצם את כל עבודתם החנוכית רק בהחדרים המתוקנים ומפני "אין ברירה" מכרחים הם להכניס בהם כל הטוב והמועיל מבת-הספר הכלליים, אפילו השעשועים והנעוץ הנוף, שהמה כה נחוצים לגדול הילד, שם ימצאו מקום. ובכן יוכל באמת הילד למצוא שם את כל הצטרפותו. החדר המתוקן יכול אפוא למלא את כל דרישות החנוך, כי בו ילמדו את למודי קדש וחול ביחד וגם שעות הלמוד יספיקו לכל אלה. כי אין להילד שום מקום למוד אחר, ורק שם ממקור אחד הוא זן ומפרנס את כל צרכיו הפדגוגיים; וקרוב להאמין, כי לולא הצרות של הימים האחרונים, שעלו כשואה על היהדות ברוסיה, לולא הערכוכיא הגדולה, שקמה שם בקרב היהודים פנימה, סרוב הכתות השונות, אשר האמינו כי "משיח" כבר כא ביחד עם שחרורם של שאר האומות, והזניחו בעבור זה את שדותיהם שמה ושאינה, כי אז היו כאמת החדרים האלה ממלאים את התפקיד והיו מנדלים לנו דור דעה, דור של יהודים שלמים, לא-חצאיים, מלאים תורה וחכמה, דעה והשכרה.

אכל אחרת היא פה בארצנו. אם נחפוץ או לא נחפוץ, עובדא היא שאין להכחישה, כי תשעים אחוזים למאה מבנינו מכקרים את בתי-הספר הכלליים. "שווי-הזכויות", שהוא עפ"י רק על הנייר, יקיים בענין בתי-הספר במלואו. ואם רק יבקר הילד את בית-הספר הנכרי, או ימצא שם לא רק את למודו הכללי, כי-אם גם הענינים האחרים הנצרכים לחנוכו, והוא לפי"ז — גם שלא כרצונו — נרחק ונמשך למכיבה זרה, המשפיעה עליו הרבה. ומה מראה ביה"ס-העברי בעיניו בכל חקיו, לעמט ביה"ס הכללי, העומד ומתקיים מידי שלטון המדינה והעיר? היש בכח אנשים פרטיים — שהמה לרוב מיכדי כ"ס כאלה — למלא את כל דרישות הזמן במדה כזו, אשר בכח כ"ס של הצכור הכללי? אין חדוש איפא, שהילד המבקר את ביה"ס העברי אין לו רגש הכבוד הדרוש, שיש לו מול ביה"ס הכללי. זאת היא אחת מהסכות, אשר הבקור בכתי ספר עברים הוא מצער מאד וקיומם תלוי בנס המיד, ולרוב כשרם ישתכלל יאכרו מן הארץ ולא ישאירו אחריהם שום רושם.

אך זאת היא רק אחת מהסכות החיצוניות, אשר יפחיתו את ערכו, ויש עוד סבות אחרות, יותר גדולות וחזקות, העומדות כצר על דרכם. כמו למשל: שכר-הלמוד המצער מאד לפי הערך. והתביעות הגדולות

לענין הכיעת זכויותיהם. הנהגת הקהלה הביאה רב רופי ד"ר צמח, המכהן כקהלת הספרדים בפיליפופל וגם הוא אינו כקי כלשון הסרבית וועד המדינה יפתח כימי האסף. א"כ מה הועילו בהתקנתם? ובאמת כל חשובי הספרדים וחכמיהם מסרבים למנות את הרב הרוסי ושוענים: אם כבר מוכרח מנוי רב חדש הלא יש לנו רב צעיר ד"ר לוי, בן ספרדי והוא יודע היטב את הלשון הסרבית. וכן בא הדבר לידי התחרות בכח הנצחון וסכסוך ומהומה קמו בקהלת סאראיעווא, כמו הקפשות הידועות בקהלות גליציה כשעת מנוי מנוי רב בכל פרמיהן. היו כבר צוחות ומהלומות בכיה"ס, בחוצות ובכל בתי הצבור, כבר התערכה הפוליציה וכל העתונים בבוסניא מלאים בשערורית הקהלה. ואנו שואלים: הצריך היה הרב לבוא לידי כך? הגם למראה אויב חיצוני, המקפג על היהודים וכבר הפסיד להם את זכות הציר הנבחר, לא יתחברו אנשי הקהלה לאגודה אחת, לזון ע"ד הצרך האמתי וההכליתי ולא עיד האות הנצחון של יחידים? לא עת לריב עתה, לא עת להשתעשע בתאות נצחון! עת לעשות לצרך הכלל, יותר כל איש על חפצו הפרטי, יסחול על כבודו ויעשו רק את הטוב לכל הקהלה ואין הברל בין ספרדים ואשכנזים, כי גם האויב החיצוני אינו מכדיל כיניהם.

מגפה.

מגפה פרצה במחנה צוררינו. מפלה אחרי מפלה הם נופלים, מרעה אל רעה הם יוצאים. ראש הצוררים כרוסניא פרופסור יורגא בקש לבא עם חבריו לבוקובינה לשם אינטיציה בין כני-עמו הרומנים ולא נתנה אותו ממשלה הארץ לדרוך על גבול אוסטריא ושכ כחרפה. הדומה הרוסית התחילה סוף סוף להוציא אל הפעל את חקי החרות, לע"ע כעניני האמונה, שהוכסחו במתן הקונסטיטוציא והאנשי רוסיה האמתיים" חורקים שניהם ומהפקעים מכעם. ובתי-הדין כרוסיה גלו את תועבות עטורי רוסיה אלה והעמידום כמו שהם: שואפי דם, ננבים, נובלים, שוכרי רוצחים והממשלה התחילה להרחיקם ולבוש בהם ולהכחיש ביחוסה אליהם. וטנהלי אגודות הרשעים האלה, פורישקיביטש ודוברובין חלו מחלות קשות מהן צער ופחד ובושה. קרושיוואן הידוע, אבי הפגרוטיות, אשר בעלילת-דם, שכרה והפיץ בין יושבי כסארכיה, ברא את הזכח הראשון ביהודי קשיניב בעזרת פלהכה, שהמך בו ככסף ובשוטרים ובהגנה וממילא כאו אחריו הזכחים האחרים, קרושיוואן זה מת פתאום וירד ביגון שאולה, אחרי רואו, כי בטות פלהכה שקעה שמשו, סר צל הממשלה מעליו וגם תלמידיו וכל העם התרחקו ממנו, לא אבו לכחרו לדומא השלישית וזה עתה מאסו בו אף לכחרו אל מועצה העיר קשיניב, ולא יכול עוד נשוא צערו ועזב את עולם השקר. אחר מאדירי הנוצרים-הסוציאליים בוין גייבלינגר, שמשל כהור שר-המחוז ברכע היהודי בוין, נגלה בתור רמאי וזיפן יגזון וירד כחרפה וכעוני אל בית האסורים וחבריו כובשים פניהם בקרקע. דרומון, ראש הצוררים בפאריז, לא נחל את הכבוד להבחר אל האקדמיה, בעוד שיהודים נבחרו, והוא מצטער ומתאיש. — הנשמח? לנו בגליציה בודאי אין סבה לשטוח, כי פה השנאה לנו מתחילה זה עתה להתפשט ולחרור אל כל שדרות העם. שתי המפלגה האדירות, הדמוקרטים-הלאומיים והמפלגה העממית, הסירו את הכסוה מעל פניהן והן מרכיכות כעתוניהם שנאה ורדיפה ולחץ וגם גרוש ליהודים. כל גליון וגליון מעהוני העממיים מלא רעל האנטישמיות והוא נכנס בתוך שדרות האכרים והאזרחים הבינונים עד שאנו מהפלאים אם יכול עוד יהודי לחיות היום בתוכם. בגליון האחרון של ה"פרויאציעל לודו" מסביר מנהיג פולני אחד לעם, השותה בצמא את דכריו, כי היהודים מבקשים להם המיד לשבת בארצות, אשר אור ההשכלה לא גנה עליהן. על כן מספר היהודים רב ועצום רק כרוסיה, כפולן, כגליציה, כרוסניא וכשאר ארצות המזרח, אבל מהי מספר הם בארצות המערב הנאורות. היהודים מואסים כאור, כי באור לא יוכלו

סוף הקוארציה האונגרית. אחרי נסיונות רבות של המניסטרים האונגרי, הכולל בקרכו שלש המפלגות, להשיג מאת הקיסר איזו מהנות טובות להפריד את אונגרי ממוסטריא, נוכחו סוף סוף שאי אפשר להוציא מידו מאומה. הם דרשו למסור את כל הממשלה בידי מפלגת הפרוד בלי תערוכה מפלגה אחרת, לכונן לאונגרי בנק נפרד, בלי שוהפית עם אוסטריא ולהוסיף על הסימנים הלאומיים של הצבא האונגרי. הקיסר לא אכה להמכים אף על אחת מהדרישות האלה, כי המניסטרים לא עמד בדבורו להנהיג זכות כחירה כללית. באופן הזה לא אכה עוד המניסטרים להנהיג את הממשלה והקיסר פשר אותו ממשמרתו. המניסטרים ישארו על כנם עוד ימים אחדים עד שיהכנה מניסטרים אחר, מה יהיה מראה הממשלה אין יודע. ברור הוא שהקיסר ימנה עתה מניסטרים מהרוצים בשותף והם לא יוכלו למשול עם פרלמנט, שהרוב בתוכו הוא מכעלי הפרוד, לכן יהיה המושל מוכרח לכשל גם את מועצה המטלכה האונגרית. והמטשבר ישלם ככל חקפו.

המצב בטורקיא. באלבניא שקמה הארץ ממרידה, כי הצבא הכביר אכפו על האלבנים. עתה דאגת האי כרתים (קרעמא) עומד על הפרק. ארבע המטלכות המחזיקות שם צבא, לשמור את הארץ מוציאות את הצבא משם ואנשי האי מהכוננים לספח את ארצם כממלכת יון. ממשלה טורקיא מסרה מודעה אל הממלכות, כי יש לחוש שימדרו היונים יושבי האי ויהרגו את הטורקים אשר שם. ואז מוכרחת תהיה טורקיא לשלוח שמה צבא. לכן מוכ, כי הארץ השאר ביד טורקיא והיא התן ליושביה זכות להיות ברשות עצמה ולשלוט כאות נפשם, ובלכד שלא תספח בארץ יון. בינתיים התכוננו היונים יושבי טורקיא עצמה למרוד ולקבץ חיל לעזרת קרטה. הצבא הטורקי הצליח גם שם לדכא את המרידה.

על המצפה.

מעה בכום מים.

שאלת באי-כח היהודים בבוסניא בועד המדינה עוד לא נפתרה. המעם הוא אותו חסר הסדר, אותו הפרוד, אותה השלוח הפתיה, שבשבילה מפסידים היהודים בכל מדינה את זכותם. למשל מדוע יושבים בועדי המדינות באוסטריא הכהנים הגרולים של כל הדתות, אבל לא רב יהודי? לפי שההרשלו היהודים להסתדר, לפי שפרוד הדעות טונע כל אחרות אף לצרבי הכלל, גם אין לשום רב תורני ידיעה מספיקה בלשון הארץ וכן לא היתה ליהודים אגודת הקהלות בעת שנסודו ועדי המדינה ולא רב עליון ואברו זכותם לשלוח בא-כח תורתנו אל ועדי המדינות. כן הדבר גם בבוסניא. לפי תקנות ועד המדינה ישלחו גם היהודים בא-כח דהם אל הועד (ציר נכחר מקרבם לא יהיה כפי הידיעות האחרונות, כודאי כבר שההרלו צוררינו הווינים כדבר וקלקלו). עתה קמה השאלה: את מי נשלח? הרבנים הספרדים בבוסניא הם כרבני גליציה, יודעי תורה, כקיאים בש"ס ובפוסקים וגם כזהר ובתקונים, אבל לא כשפת הארץ וכעניני פוליטיקה ולמען לא יפסידו היהודים את זכותם צריכים למנות רב ממוטד. וגם אמנם פרסמה הקהלה הספרדית קונקורו על רב, אבל אין שום רב בעולם הכקי בלשון הסרבית. לכאורה קשה הדבר. אם אין לספרדים רב כזה, הלא יש לקהלה האשכנזית רב כזה, הרב הד"ר שמואל וועמעל, ומה יפסידו הספרדים אם הרב האשכנזי ינחל את הכבוד הזה? מי מכריח אותם להחזיק בפרודם ולהביט על אחיהם האשכנזים כמו על עם אחר חסר זכויות כשונאינו מחוץ? הרי כבר קבלו גם הספרדים כבולגריא, כרוסניא, כסרביא, באנגליא ועוד גם לכת חלה רבנים אשכנזים ומכל שכן במקרה הזה, שהרכ האשכנזי כבר ישנו ואינו דורש כל שכר, שיקרא עליו גם שם "רב לעדת הספרדים". אבל הרוח הקונזרוטיבי הקשה אינו נותן לספרדים להתאחד עם אחיהם, אע"פ שכבר התחברו

כלם אצל הרב להיות נאמנים ולכחור כאופן כזה. היה ביניהם בוגד אחד, שהלך ומכר בסתר את אינטרסים אחיו ועשה קנוניא עם הנוצרים, שלא יבחרו מן היהודים רק בו לכדו והוא ועוד שני כוחרים יהודים לא ילכו אל הבחירה וזוה יעזר להם שיכחרו חמשה ניצרים כחפצו. הנוצרים, אף שכזו את הכונן כלכם ממעם „סהדי שיקרי אאוגריה זילי“, שמחו על הפשיעה ובחרו בו כאמונה ויתר היהודים נפלו. היכין כן עם אחר נפש שפלה כזאת? היאמין כמציא אותו? הוי מה עשתה ממנו הגלות! ועוד ישנם חובקי אשפתוה, האומרים שלום שלום! המחמט.

מכתבים מצרי המדינה.

באכניא. (הנו לו מפרי ידיו). לשמחתי ולהפארת ישרי לב הנני כזה להודיע, כי אורחנו הנכיר הנכבד מר יהושע שלאסער ההכבד בשבוע שעבר מאת הערצה רצוג ריינער כמנחה נשגבה, ארגו מאכאק של כסף מהור ומקושט בציצי עמאל וכתר אוסטרי, תכנותו עם חתימה שמו שק הנסך הרם. — מר שלאסער כבר נחל אורות כבוד כזה והנני עם כל אוהב עמו נוהן לו בזה ברכתי ככל לב. אך לא אוכל לשכור הפעם בשתיקה מבלי הזכיר, כי נדיכנו המצוין הזה המוכן בידו הרחבה והמלאה ככל עת להועיל ודהשכיל לכל דבר טוב ונכבד, הנו עומד מרחוק מעניני הצבור ולא התערב עד כה בעניני עדתנו ההרוסה ופרועה כאין סדרים נכונים הראוים לכל קהלה נכבדה ומי כמוהו איש האהוב והרצוי לכל אחיו, אשר בידו כח ויכולת לתקן את כל הצריך תקון. נאבה לקוות, כי סוף סוף לא יתיצב מרחוק ויתן לנו המהור לדברי אלה. יעקב וישרון.

מכתב מטורקיא.

קושטא. שאלת הרבנים כירושלם עיר אינה נוהגת מנוחה לנו. זה שלש שנים היא מרגיזה את הרוחות ומעלה אבק ומי יודע אחריהה. עתה השיג החכם-כשי פה מלגרטמ מירושלם מאת מפלגת פאניזיל, כי המ"מ חכם כשי ה"ד נחמן כמימו אינו רוצה בכחירת רב, כי הוא נוטה לצד אחד. ישנן קהלות, שלא שמו להן לב עד כה ועתה נשמע קילון. קהלת כארות כסוריא דורשה למנות עליה רב. אבל גם שם ישנן מפלגות וקמטוח, ע"כ נשלח שמה רב מירושלם לעשות שלום.

עתוני היונים עשו יד אחת להרביץ שנאה היהודים. הם עוסקים, בשיקדה כעלילת הרם, אך לאשרנו אין לפחד, שהממשלה הטורקית תשא להם פנים ותביא להם קרבן יהודי לכפר פניהם, כמו שנוהגים באירפה. מלבד זאת הם גונבים ילדים יהודים להביאם במסרת הדת הנוצרית, הכל כמו באירפה. כמה התקדמו הפראים האלה! כעיר לאריסא אצל גבול יון לקחו ארבעה ילדים יהודים כשבי והמירו דתם כאונס. החכם-בשי הגיש מחאה נמרצה אל הממשלה.

בתוך המהומות בפרם נמלמו חכל יהודים אל בית הקינסול הטורקי ושלחו מכתב אל החכם בשי ר' חיים נחום, שיעתיר כעדם לממשלה הטורקית, שתקבלם בתור נתיני טורקיא.

בקרב ישנו יהודי אדריאנופל רשיון לכנות כיהכ"ג חדש ויהודי קושטא לכנות ב"ם מחוץ לעיר. תמהון העיר פה מאמר בעתון צרפתי היוצא פה מאת צעיר פלאי נגד הציונות. אחרי אשר דברו נשיא הפרלמנט אחמד ריזא והשר ריזא שופיק בעדה. אולי הושפע המתכלול הטורקי הזה מדברי יועץ המסחר האשכנזי גולדברגר, שנתפרסמו בהודעות האליאנס. רבים ענו את הכסיל כאולתו כעתון ההוא ויגשוהו ללעג. סימן יפה הוא לנו, כי הציונות נתחככה פה, ואין פלא אחרי שכספירות הממשלה מצאה לה גואלים.

קהלת היהודים נתנה את חיים. הועד הלאומי

כזוי היה האיש, עובד עבודה לא קלה ולא נקיה, אין איש יודע מאין בא, אבל ערום הוא ובערמתו עלה מעלה מעלה עד שהיה לפוליטיקון ומצא חן כעיני שר המחוז ובאחד הימים יצאה פקודה, כמנהג גליציא, לעשותו לראש האזרחים. היהודים ידעוהו כאיש רע מעללים ומאנו בתחלה, אך הוא בטל את כחירת היועצים המסרכים ויועצים אחרים נה מנו, מושקים עושי רצונו ומתוכם, יצא הצורר ונזר ראש האזרחים על ראשו. אח"כ נערכו מחאות, צעקות ותלונות, עד ווין הגיעה הצעקה והכל ללא הועיל. הוא הפך את כיה-פקודת העיר, המתכלכל מכסף האזרחים היהודים לכיה אינקוויזיציא, לכיה חפוש חמאים, לצורך נפשות ולהורידן לשחת על לא חמס עשו. אין נקי מידו הקשה של העבד המולך, הכל יחדרו מהדר גאונו כמו מפני מלאך בלהות ויועציו היהודונים תומכים בידו והכפילו שכרו, כי הגדיל לעשות, המציא הוצאות חרשות, העמיד לו פקידים רכים, שכר שוטרים רכים לשמשו ולהכיא לו בכל יום רשימות חוטאים, לכלות כהם חמתו. איש כי יחפוץ לתקן בדקי ביתו, עליו לקחת תכנית הכנין מיד ידיו הכנאי העירוני ואם מאדרכל אחר יביא, אז מרה תהיה אחריתו, כי לא ישיג לעולם רשות לכנות וביהו יכנו וירקב. לספר כל מעלליו יקצר הגליון. „מה דעתכם?“ שאלתי חכל אנשים היושכים בקרן זווית כמסתרים ומיללים וגאנחים על העול הכבד הדוחקם. „היש לנו דעה?“ ענו, „עלינו לידום ולשאת“. רק אחד עמד מן הצד והשיב: „גם לי אין „דעה“, אבל דעת יש לי, אלו עשו היועצים היהודים אמור, שמרייק כלעזו ולא באו אל ישיבות המועצה או מחלו על כבודם עד שהיה ישר המחוז מוכרח לבטל את המועצה, אז כלנו ננאלנו“. צדק האיש, אבל — חכמת המסכן בזויה.

כבאכניא אצל קראקא יושב ג"כ תקיף כזה לכסא בתור נשיא הקהלה, גם הוא לא נכחר ע"י העם אלא נהמנה, בתחלה ע"י שר המחוז ואח"כ מלך מעצמו כעזרה „בוחרים“, שכחר לו בעצמו. לפני שנתים כמלה הנציבות את מועצת הקהלה ומנתה על העדה שלשה אבות, ששמות שלשתם אברהם; יצחק ויעקב אין כיניהם. זאת לא יכול אחד האברהמים נשוא. היתהן שלשה אברהמים ישתמשו ככתר אחד? לא, אם אין יצחק ואין יעקב ישמש כחיר האבות בעצמו. ומי זה כחיר האבות אם לא הוא עצמו, אברהם גלב (אל תקרא כנו"ן, פן תחריב את העולם!) ובכן משל האחד והמיוחד שכנ' האברהמים ממשלת יחיד בלתי מגבלה. מעשהו הראשון היה להמיל מס ככר על אנשי הקהלה, שלא יכלו נשוא וקבץ הון רב, שלא ידע איש למה. הרבה פירושים ישנם לדבר וכל כמה שחמטתי לא יכולתי לברר איזהו האמתי. מעשהו השני הוא שהרכיב על הקהלה אלוף לראשה נכד כפול שמונה למרות דצינה, הפושט עור העניים, כבואם לקנות ממנו רשות להשיא בת, כי בן מלכים כמוהו צריך להלכיש בנותיו כאחד הנסיכים. בקמח הפסח העמים עד כל שק י"ד כתרים מס והכל על שכם העניים, מלבד מה שקנה ביוקר גדול. קמח אחר אסר כחזיר. לפני חודשים אחדים פקד אברהם את קהלתו בכחירה חדשה. בקהלה ישנם כאלף כוחרים המשלמים מס ויש להם זכות הבחירה והתקין ברר לו כעצמו פ"ב איש ועשם ל„כוחרים“, לחוק כידו את השי"טין כאופן „גלילי“. בתוך ה„בוחרים“ האלה ישנם אנשים, שאין להם כאמת זכות הבחירה, אבל אנשים כסו חיים לא היו אחרים. כחילו זה יצא לכבוש את הקהלה והם מנו לו פרנסים, שמעולם לא שלמו מס הקהלה ואברהם שב למקומו על כסא מלכותו, למשול יחיד. אנשי הקהלה ערכו מחאה, כמנהג, כחתימות מאות איש. אבל מי יודע מתי יהיה קץ הפראות. הן לא הועילו עד כה גם דפומציות אל הנציב ואל המניסטריים.

כקרום, קראסנא בלעז, היתה כחירת יועצי העיר. כמחלקה השניה של הבוחרים חצי הבוחרים הם יהודים וככ"ז העיוו הנוצרים להעמיר חמשה קנדיטמים נוצרים ורק יהודי אחד. היהודים לא הסכימו ואחרי מו"מ ארוך עם הנוצרים הוסכם ביניהם לכחור ע"פ יושר, ג' יהודים וג' נוצרים. והיהודים התחייבו

של המורים, כי בעת אשר שכר הלמוד של החרר הישן עומד היום במעלה נכונה, הנה השם „כיה"ס" לבדו כבר גורם, כי אבות הילדים יאמינו להיות והרנים גדולים אם ישלמו איזו כתרם לחדש, והחת אשר הוצאות המלמד אינן מרובות. „ועוזרו“ הגדול יסתפק כמה שהוא, מבקש אותו הריש דוכנא כעצמו כאשר אך בשם „מורה“ יכונה משכרת כפקיד הממשלה. אוכל לדבר עוד הרבה ממצבו החמרי של ביה"ס העברי, אשר בשכילו לא יוכל להיות מה שעליו להיות, אבל רוצה אני לעבור על הצדדים החכרים, אשר סוף סוף נוכל לתקנם על נקלה אם יהיה הרצון הטוב. חסרונו העקרי של ביה"ס העברי מושרש עמוק בפנימיותו, כשיפת הלמוד.

לפני שנה ערכ את עצמו כותב המורים האלה, לצאת כפומכי בעתון הזה (המצפה) שנה חמישית גליון ד') נגד השיטה החדשה „עב"ע“, שהונהגה בזמן האחרון בכתי הספר העברים. שם הוכחתי, כי אף אם נקבל, שהשיטה כעצמה טובה היא, ככ"ז אין ביכלתה להספיק להילדים — ששעהם מוגבלת — את התורה במוכנה הרחב, וכי כשיטה הזאת מבכרים את ההתהדרות וההתיפות החיצונית לפני הענינים האחרים הנחוצים. כה יעשו הטפל לעיקר והעיקר לטפל, כעד מלים אחדות, שיפמפטו הילדים כל שון העברית מותרים המורים על עיקר הלמוד התנ"ך ושאר למודים עקריים. הדעה הזאת קראה כשעתה לוכוח גדול בין הצעירים, אשר זה טבעם המיד, שלא להניח שום בקרת על כל דבר חדש, אפילו כמקום שאין לך בו אלא חרושו.

אבל לאט לאט התחילה הדעה הזאת למצוא לה גואלים. ככד הורגש איזה שנוי מעין הודאה בתוך רכים מהמורים החרשים ומכין השורות של מאמריהם, שכתבו בעתונים העברים והזוגונים נוכל ככר להכיר, כי גם הם התחילו להודות בע"כ באי-שלמות הלמוד הזה. וככר באסיפת המורים האחרונה, שהיתה כלכוכ כשנה הזאת, נאמר כפירושו: „כי אין לנו להספיק ברבור עברי בלכר, עלינו לשוכ אל המקור, ולרכו עבודתנו כהנ"ך, משנה' וספרות וכו". וככן הדעה הזאת, שטפלו בה המתנגדים, היתה לקנין העם כלו, והכל מורים, שרק מלמוד עמוק ואמתי נוכל לשבוע רצון.

אבא אפפ'עלבוים.

פיליטון כמז.

מרפש הקהלות.

מדמים אתם בודאי, רבותי, כי כבר חרל רפש בישראל, ככר נפנה הכל, אין עוד קיא צואה, כי הדי עברו ככר מועד ומועדים והמחמט עוסק כענינים שונים, אבל לא כחמט כרפש הקהלות. את האמת אניד לכפ, גם אני דמיתי בן, כי זה זמן ככיר, שהסופרים בקהלות אינם שולחים עוד למערכת הודעות ע"ד מיט היון, שהם טובעים בו, כי-אם רק מאמרים ופיליטונים בשכיל סל המערכת. הגדיים נעשו תישים ואין עוד לפי ככודם לעסיק בקמנות. לכתוב בשכיל סל המערכת הוא כפי הנראה כבוד יותר גדול כעיניהם מאשר בשכילי המחמט. שפל אני איפא כעיניהם מן הסל, לבן אמרתי חסל! חבן אין נתן לעבדכם ולבנים אל תאמרו עשו. מה עשיתי? ירדתי כעצמי מעל כסא ככודי, לכקר את האשפות ולחמט בהן וזאת אשר העליתי כככה.

ישנה עיר כיהכתי גליציא כקצה המזרח ושמה קיטוב, קוטי בלעז. העירה הזאת כשהעיינו על מפת הארץ היא שייכה לאיסטריא, אבל רק למראית עין, כאמת מושל כה מושל עריץ, ראש אזרחים, שלא נבחר, כי אם נתמנה שלא כמיתתם של בני העיר והכריות המתהלכות בארץ כמשלטו הקמנה קימות רק להעלל בהן ולהיות משרה לחצי זעמו ולרמוס עליהן כרגל גאווה. עדר צאן הן כעיניו, להתפמם מבשרן ולהתהדר כגזן ואין מי יאמר לו מה תעשה, כי היהקוממו ככשים נגד הרועה הרודה בהם? עכר

(מגליש עממי) נקהל, להועץ ע"ד סודר התקצוב לצרכי הקהלה. בהוך ההוצאות נמנו הרבה סכומים לעניני צדקה והנך. לעמה זה היו מוכרחים למחוק סכומי הכנסות אחרים, כי לפי הסדר החדש אין לגבותם עוד. ע"כ הרימו את המס הגנבה מיד ליד, כי גם במס הכשר הכשר אין לבטוח הרבה. ועד נקבע, שישהדל אצל הממשלה, לאשר את מס הכשר הבשר. חשוב מאד גם הועד, שנקבע להקן את סדר בחירת החכם-בשי. כידוע לקוראים סרבה קהלת סאלוניקי להשהתף בבחירת החכם-בשי הראשי במרס ישנתה החוק ובשעת הבחירה הותנה תנאי, שיתקנו את סדר הבחירה בלי עוב. בסוף הודיע החכם-בשי, כי החוק ע"ד המלת חובת הצבא על יהודים כבר נמסר אל הפרלמנט והעיר שבאה העת ליהודים שישמיעו קולם גם הם בענין זה להגן על זכויותיהם. נקבע ועד של רבנים ועלי בתים, לערוך את דרישות היהודים לפטור מן הצבא את הרבנים, להאכיל יהודים מזונות בשרים בצבא ולפטור מעבודה כשבתות ומועדים. בפרלמנט הטורקי היה וכוח ע"ד בתי-הספר של הלאומים השונים הרעה שלמה, כי צריכים לעשות את השפה הטורקית לחובה ככל בה"ס ולשונוה הלאומים התיינה רק לשונוה הדת. בזה רוצים הטורקים למנוע את מצב דור הפלגה השולט באוסטריא בין הלאומים. היונים קוראים הגר על זה, כי אינם רוצים להפסיד בעבור הקונסטנטיניא, לפני זה היה להם חרות הלשון, הם אינם רוצים שתהרד לשונם למדרגת "לשון קדש", שפת הדת. אנו היהודים איננו צריכים לקרוא הגר, כי לשוננו העברית היא גם בלא זה לע"ע רק "לשון קדש" ועד שתהיה שפת העם הכללית עוד יארכו הימים.

מקורב ומרחוק.

שונוה. באשכנזי כמה תנועה בין הסופרים לכמל את כתיבת אות ש בשלש אותיות sch ולכתבה כאות s עם סימן כראשה שהיא ש. כמה מאות שנים היו צריכות לעבור עד שיבין העם החכם והנכון האשכנזי, כי אין כדאי לאכר זמנם של מיליוני בני אדם ככתוב ש בשלש אותיות! — בליכ ו' שנוע שעבר היה לקוי חמה שלם. שלא נראה בארצות המערב, כי אם באזיא המזרחית ובאמריקה המערבית. — כמונטינגרא נגלה קשר נגד הנסיך המושל, בשלשים איש נכלאו, שכקשו לשלוח יד בנסיך ניקולאי, להורידו מכסאו. — רופאים כפארז מצאו, כי למי הים יש כל סנוולות הדם והם מרכיבים מי הים בנידי האדם, לחזק גופם ונפשם. — כאנראם בירת קרואציא היו בימים האלה מהומות והתרזות העם נגד הממשלה, שהעמידה המון פראטים וסרכים לדין על קשרם קשר לקרוע את המדינה מעל הממלכה וכספחה לסרכיא. העם עשה הפגנה נגד הנציב ונגד הקטיגור. רבים נכלאו וכיניהם מפרום עם הארץ ונשים חשוכות. — הספיריטיסטים (שואלי אוב) מכמחים, כידוע, שאפשר לפוטגורף לקליט על לוח זכוכית את צורות הניצמות, שהם מעלים מן השאוק. העתון הגדול "דיימי מאיל" קבע ועד של פוטגורפים, לבחון את הדבר. בין הפוטגורפים היו שלשה בעלי אוב. הבחינה לא הצליחה ובעלי אוב הוכחשו. — הפולנים היו נכונים להביא מפארז את עצמות סופרס הגדול סלובצפי ולספרן בכרי המלכים במצודת וואוועל בקראסא. אך הכהן הגדול הקראסאי הנסיך הקרדינאל פווינא אינו מסכים לחלל את הקברים הקדושים בעצמות הכופר. הפולנים החפשים עושים הפגנות. — בניוירוק נגלה, כי נשים שאננות רכות הולכות בשל, המכרות את הרבע חגיגתי לשם מיסיון, להסית את בני החינאים לסבל עניהם הדת הנוצרית, הולכות שמה כאמת רס לזנות עם החינאים הצעירים. נערה אחת כזאת פתחה חינאי עשיר להיות נוצרי וכעבור זה הבטיחה לו אהבה ויעדתהו לחתן לה ואח"כ סרכה לו. החינאי נקם בה והרג אותה. המעשה הזה העידה את דעת הקהל על הנבלות הנעשות שם.

*

לא תקם. זהו לאו שבין אדם לחברו ואין החסידים ככרואנוב זקופים לקימו, אף שאינם יודעים מי בשל אותו וככן כאשר בא בחור ציוני אל ביהמ"ד בשעת רצון של סעודה שרישית והשמיע קול ציוני הקיפוהו החסידים והכוהו כאפלה מכות רצה וככל זאת לא שב אפס ועוד ידם נטויה והזמינו את החבור לדין בערכאות (לכ"ד יודי לא אבו ללכת, כי גם זה מצוה שבין אדם לחברו) והרשו לענשו קשה על כמיל עבודת ה'. מליץ החבור דיד סרענגל הציע לשאול את הרבנים אם ערכת סעודה שלישית היא עבודת ה'. הראכ"ד ר' יוסף לרברגר אמר בכ"ד, כי אין זאת עבודת ה' והחבור יצא זכאי. נכדה, כטיפלים (קאקו) הכריח יהודי אחד מיהודי סאוקו, המכונים ב"ס (ר"ת בני ישראל סדושים ומתיחסים לעשרת השבטים). את אשתו לזנות עם אורחיו והוא נכה כסף בעד זה. האשה מאנה לשמוע כסולו והוא הכה אותה וכלאה כחדר צר ולא נתן לה לאכול ובלילה הכנים אליה אורח, ששלם לו, לאנסה. בסוף הצליחה האשה לברוח ודרשה ממנו לתת לה גט והוא לא אכה. האמללה פנתה אל רבנים, שפסמו כי עליו לגרשה, אבל הוא סרב. האשה פנתה בכקשה אל הנציב הרוסי והוא לא יכול להועיט, כי ע"פ הדין היהודי אין לבוף את האישה כגרש את אשתו, עתה הגיע הדבר אל המניסטריום. (אונזר לעבען).

גרים. למונאסטירישצע (פלך קיוב) נאה משפחת מאטוועיעו, רוסים גמורים, אשר התניירו לפני י"ב שנה. לפי דברי אבי המשפחה יונה מאטוועיעו התניירו עמו עוד משפחות אחרות ככפר בסלך וואראגעזש. כתחלה כחצה אותם הממשלה ועתה יש להם מנוחה. איך נעשו הפגרות? כפרטיסלב ברוסיא נשפט עתה משפט כ"ב רוסים, שעשו פגרות ביהודים בתחלת תרס"ו. בשעת החקירה נגלה, כי סקיד הפוליציא סראואטשענקא נכנס אל בית היהודי אהרן בערנשטיין ומשם ירה על החמון הנוצרי בעד החלון. הפקיד מודה בזה והוא מצטרפו, כי עשה זאת להגין על היהודים. אבל היהודי אומר, כי כרי לו שלא להגין עליו ירה, אלא לגרות את החמון שיאמרו, כי היהודים שופכים דם. גרושים חדשים, בסלך ראדום כפולן התחזקה תעמולה בין האכרים לגרש את היהודים מן הכפרים. הם מתרים ביהודים לגמור עסקיהם ולצאת. — ככפרים הסמוכים ליאסי כרומניא מגרשה הממשלה את היהודים חוכרי הכרמים הדרים שם. משפחות רבות נשארו בכי מחיה.

נקמה ברשעים. ביאסי מאן מנהל הטראמוואי דהמתין כאשר עבר מחנה יהודים מלוי מת חשוב ובעבור זה קמה מהומה במחנה. ראשי הקהלה התאונו לפני ראשי הכרת הטראמוואי, אבל הם הוציאו את נכדי היהודים כחרפה וכנרדוסים. על זאת נמרו כל יהודי העיר, לנזור סונם על הטראמוואי, שלא להשתמש בו. וכהיות יהודי העיר רבים ורוכ הנוסעים בטראמוואי הם יהודים, נשארו עגלות הטראמוואי ריקות והחברה היתה נועדה למועדי-הגל. אז נכנעו ראשי החברה וכאו אל ראשי הקהלה לפיסם ולקבץ עליהם תשובה.

גט בעל ברחה. נשים יהודיות בעיר וואנקוביצי כפודוליא משתדלות בדומא, לאסור על יהודים את הגט בעל ברחו של נשיהם. כי בעיר היא קרו שני מקרים, שיהודים גרשו נשיהם בעל כרחן ולקחו נשים אחרות. אספת עסקנים יהודים. חכל עסקנים צבוריים יהודים כקובנא הגישו בקשה אל המניסטר הרוסי לעניני הפנים. לתת רשיון להקהיל שם עסקני הצבור היהודי מערים רבות להועץ על הענינים האלה; א) מצב בעלי מלאכה יהודים בערי תחום המושב ותחבלות להטיב מצבם; ב) מס הכשר הכשר והנירות ויסוד קהלות יהודיות; ג) שנויים בכתי תלמוד תורה; ד) תקנות בתכרות הצדקה. המניסטר שאל את נציב סובנא אם אפשר לתת רשיון בזה. הנציב ענה, כי מצרו אין מניעה לזה. לכן אפשר שתהיה ועדה כזאת כקין דזה כסובנא. המאות השחורות בעד היהודים. בעיר סורסק ברוסיא הפנימית, שמשם נבחר אל הדומא אחד מראשי צורדי היהודים מרקוב, יש יוב-שוק גדול, שאילו באים ע"פ מנהג ישן יהודים רבים למרות אסור ההתעככות שם. ע"פ דרישת מרקוב אסרה הממשלה עתה ליהודים לכא שמחה.

אנשי העיר נכהלו, כי יום שוב בלי סוחרים יהודים אינו שוה כלום והם, כוחרי מרקוב, משתדלים אצל הממשלה לכמל את הגזירה. כן היה גם כאסור יציאת היהודים אל מקומת התרופה.

השבת היהודים כבכר. הסתדרות ישיא עוסקת בככר-ראש כרעיון יסוד מושבות ליהודים כככל. כראשית החדש הכא תהיה בלנדון ועידה כללית ליט"א, שבה יגיד ישראל זנגביל את תוצאות השתדלותו כטורקיא עם ראשי הטורקים והממשלה. לימינו עימדים הצירים היהודים כפרלמנט הטורקי וציר עיבי מכגדר וציר אמריקה כפושטא אסקאר שטראוס. (היהודי). לרעיון הזה מסגימים כל המיליונרים היהודים באמריקה וכאנגליא וגם מיליונר נוצרי, פעלו הכטיה להשתתף ככספו.

דיר פרוכטמאן. "ציר היהודים" בועד הסדינה הגליצי עורך הדין ד"ר פרוכטמאן מת. לשביל היהודים לא עשה שליח הצבור הזה מאומה ועתה רוצים הפולנים לקחת את מקום "הציר למראית עין" לעצמם.

המוזג כום כרבו וכו'. הגכיר היהודי דוד מרגולין כטיעב ככש למצוא חן בעיני ראשי העיר צורדי היהודים ונתן לעיר במתנה כית ספר שכנה כהוצאותיו וגם התחייב לתת ככר שנה מכיסו 2500 רובל ככככלתו, אך בתנאי שתהיה לו רשות להשיג על ביה"ס הזה כל ימי חייו. ראשי העיר טהלו על מתנתו, כי בושה היא שיהודי יהיה משגיח על ביה"ס.

אוחו בקרנות המובה. העשיר היהודי אלברט ראם, בעל האחוזה בכפר לאמא-פרי פלך סאנולמש באונגרי, נתן לאשתו סם המות לשתות והוא הלך לו אל ביהמ"ד להתפלל, למען לא יראה בנסיונה, וצוה את שפחותיו לשים יד לפה ודמה, כי כן ישתקע הדבר והוא יירש את הונת וגם יטול מאה אלף כתר מאת חברת אחריות. שהכטיה אצלה חיי אשתו, שבע שנים דר עמה בכי שלום. היא ברחה כמה פעמים לסטמר אל משפחתה ושם השתדלו בני המשפחה לעשות שלום בין הזוג. בשבת האחרונה חלתה האשה כמעיה וכעלה נתן לה תרופה לרפאה. האשה הרגישה, כי התרופה חריפה ביותר, אך הוא השקה אותה בעד כרחה והלך להתפלל. השפחות נבהלו, כי האשה נססה וקראו לכעלה והוא קרא לרופא והרופא הטוב חפה על ידיו והודיע בבית הפקודות, כי כשכף הלב מתה. את קבורתה כבהיל כפרס יבאו בני משפחתה. אך השפחות התלחשו, כי התרופה היתה חומץ קרבול וקרוכיה הודיעו את הקטיגור והיורש העשיר ושפחותיו נתפשו. אז נזכר הרופא, כי ראש חקר פעם מפיו אם אפשר להכיר כמי שמת מסם המות החדשים אחדים אחרי מותו את עקבות הסם.

דכוא יהודים באונגרי. שר הפינגץ בסלך זמפקן באונגרי הצפונית, המרובה כאוכלוסין יהודים החליט להפחית את מספר בתי המשתה שם עד רחצי. בזה יאבדו מאות משפחות יהודיות את לחמן הדל. היהודים שלחו דפיציא של חמשה אנשים אל המניסטריום ככקש מלפניו לחוס עליהם, אך מנהלם, ציר הפלמנט מן העיר איהל, בקש רק להפחית את בתי המשתה לאט לאט וכא בפעם אחת וככן יצאה וגזרה. (י. א. צ.)

גונבי נפש-הפשים. שמונה אנשים וכיניהם כהן כתולי ורופא עמדו לדין לפני ביה"ד לענשים כפראקא על נגבם את הנערה היהודית לאה נגנר כמשחוכ כגליציא מבית הוריה שתי פעמים ומסרוה אל בית הנוזיות כפראקא כהמיר דתה. הנערה ברחה פעם מבית שביה באשר כא אליה אביה כליות פקיד הפוליציא. אח"כ נכניה שנית וכאשר כא אליה אביה אמרה (ככסודת הנוזיות), כי לא תשוב, כי-אם תמיר את דתה, אבל ככל זאת ברחה כעצמה, לשוכ אל אביה. ישוביה עמדו לדין ויצאו זכאים. כי מליעם הסביר לשופטים, שלא כקשו כלל לגנוב את הנערה או כקחתה כשכי, כי-אם לעזרה להמיר דתה, הלא כאיסריא המרת הדת חששית, הכפיה להמיר דת היא ככלל חשג הדת ולקחה כשכי אינה רק עזרה לשמור על החפש רזה, כי יש פה כפיה ולמיהה כשכי הרי אין להכחישו. כי הרי הנערה ברחה שתי פעמים מבית שביה. כל הנאשמים יצאו זכאים. הקטיגור ערער על משפט כזה. אבל ביה"ד הגדול כוויין דחה את הערעור ופסם את משפט כראקא וגונבי הנפש כלם חפשים.

חובת מנוי רבנים. המניסטר לדתות באונגרן הגרף אפני הזכיר את הקהלות היהודיות, כי הזכות להיות קהלה יש רק לכוכן יהודים, שיש לו רכ. ככוכן של יהודים, שאין לו רב יותר מששה חדשים, אבד זכותו להיות קהלה עומדת בפני עצמה. — גם כאוסטריא חובה על כל קהלה למנות רב אכ"ד ואחרי שנמנה מקום רב על הקהלה למנות רב אחר כתוך ששה חדשים. אבל בגליציה אין הנהגת המדינה רוצה להתערב בעניני היהודים ולא מתוך רוב אהבה וחסד... וכן עומדות רוב הקהלות הגדולות בלי רב.

דובריבין חולקה. מרוב צער, כעס וחרפה. שנגלו תועבותיו חלה דוכרוכין מנהל המאות השחורות. אוהבו משמיעים קול כי המורדים נתנו רעל כמאכליו. אנשי רוסיה האכתיים" מחרסים ומגדפים את הממשלה על תתה לנגוע בכבוד דוכרוכין. שרציל את רוסיה מירי המורדים, הם מכזים את השופטים על חקם כתועבותיהם, שנעשו לשם הצלת המלכות. גם המנהל השני של המאות השחורות פורישקוויטש חולה ושוכך ככיה"ח.

דנים לשבת. עת היא שהרבנים יעידו, שגם אכילת דגים בשבת במחיר עצום אינה עבורת ה'. סוחרי הדגים בקראקא דורשים ארבעה כתרים בעד קידורם דגים. לפני שנתים עשו ג"כ הדגים יד אחת להריק כיסי אוכלי דגים. אבל החסידים הבינו, שאכילת דגים אינה מהמצות שצריכים למסור נפשות בעדה וגזרו קונס על דגים. נכון מאד שיעשו גם היום כן ולא יעשה כל אדם פנוניא על חיי אחרים, כסוחרי הכתים.

ברכת בדחן. בדחן כהן בא אל סבת בהורים, שישב אצל חתן חברה ובקשו ממנו שיברכם ברכת כהנים. משלשה דברים, פתח הבדחן, אוהירכם: א) אל תקטרו, כלומר יותר מדי; ב) אל תשתו, כלומר יותר מדי; ג) אל תשאנו נשים כלומר יותר מדי.

משרה הספרות והמדעים.

היהדות בשירה העברית.

חיים נחמן ביאליק.

ככואי לדבר עתה על אדות פיטננו העברי ביאליק, אין מנמתי כזה לתאר אישיותו ותמונתו הרוחנית כשהיא לעצמה. לדבר על אדות צורתו הפיוטית, לבקר ולנתח כל פרחי שירתו ולהעיר על היסוד והגשכ שבהם. להראות על הקסם המיוחד השפוך עליהם. אין אנו צריכים לספור שושנים על דרכו בכלל, איננו נזקק עוד להסכמתנו, כבר נחל את עמדת השירה. הסף אני רק להראות על עצמנו אנו בשירתו של ביאליק, לחרור לתוך שירתו ולראות מה קב"ה מאתנו, כדי להוכיח מזה ולראות את צורתנו ותמונתנו אנו. ובכך לא על ביאליק בתור משפיע כ"אם בתור משפיע ארכר.

כל המתבונן בעין חודרת על מהלך חייו עכשו הוא רואה, כי עומדים אנו עתה על פרשת דרכים. דרכים שונים ומשונים לפנינו, זה מושך לכאן וזה מושך לכאן. מרחסים אנהנו באויר כלי שום כסים חזק תחת רגלינו ותוהים ושואלים: להיכן נלך בעתיד? והתשובה נסתרת, כי איך נוכל להבין העתיד אם אין אנו מבינים את ההווה? וגם את ההווה איך אפשר להכין? הכא חייו מלאים נגודים פנימיים, הפכים עמוקים וסתירות עצומות, היהדות בעלת גון אחד פכלה צורות רבות, דעות והשקפות חדשות חדרו לתוך חומתיה וחדשו פניה. כעדן גנה צצו פרחים חדשים, נטיות ותשוקות שונות, שאיפות ומגמות, ולא על נקלה אפשר לעמוד עתה על סוד היהדות. הסף אני לראות את היהדות הנכחית בצביונה האמתי, בכך יתרונותיה, אסתותיה ושגיאותיה, כדי שאוכל לתת — עכ"פ לעצמי — את משפטי עליה. הסף אני לראות מה קבלה היהדות ומה עתידה היא לקבל, מה רחקה ומה עתידה היא לרחק, ואיפה אוכל לראותה? הרי לכל אחד יש יהדות מיוחדת. לזה תכונותיה וסגולותיה הן ככה משום שמתאימות הן לתכונותיו וסגולותיו ולזה להיפך. לזה צריכה היהדות להיות ככה ולהתפתח באופן כזה משום שזה מתאים למדרגת השכלתו ולמהלך דוחו ולזה באופן

אחר לגמרי, ואם הסף אני בכל זה לראות את היהדות הנכונה, כלי משפט קדום ובלי פניות צדדיות, רק היהדות כמות שהיא, בכל צדדי הזהר והצל שלה, עלינו להתרחק מעט משרה המלחמה ולהכניס בעין כהירה אל המקום המרכזי, ששם יתקצבו כל הזרמים, אל המקום שבו דוסק הלכ שבאומה, שבו כמוסה נשמתו של העם, כלומר: אל השירה הלאומית.

המה הראי והקרוניקה הפצרה של התקופה, הציג המלפ את המיטחמים — שהמה קנה הדבור של המשורר — לפני פולוניוס בחיזונו של שפספיר. במלים הפצרות האלו מציין לנו החוזה האנגלי הגדול את תכליתה ומגמתה של השירה האמתית. היא הספוני, הסופנ בקרבו כל מחזות החיים, תסיסותיהם והתרועצותם. היא התכונה היותר כהירה מהזמן ומאורעותיו. ובלכתנו לחפש אחרי השירה הלאומית האמתית נפנוש בראשונה בשירת ביאליק, כי ביאליק הוא כאמת המשורר הגדול בעל הכשרון העצום ושירתו היא כאמת. הראי והקרוניקה הפצרה של התקופה, שירתו היא באמת שירת העם כלו, הר מלה שר כנסת ישראל ושכינתו כגולה...

באותה הגלות המרה המנולת, באותם החיים השוממים והעכורים, כאותה ארץ-הרמים.

שהכל נותנת הוא לנו.
אך אחת לא תתן — מנוחה!
ותעביד אותנו ככושים.
תעביד בלי רחמים וחנינה:
מבלי אשר תותיר לנפש
אף רגע של תענוג לפליטה.

שמה נורד ביאליק ושמה נגלתה אליו השירה העברית ונשקה על מצחו. לא כפנים צוהלים ושוחקים נראתה אליו, לא התודעה אליו במחזות שעשועים, בפרחי אביב חיים רעננים, אלא כפנים עצובים, עגומים, בלילות וככיות אין קץ.

ביום סתו בסרן חשכה נונה מצאתיה,
ולכושת אלמנות אלי במראה התודעה,
ובחמלה רכה שמה בי עיניה, וברומיה
על ראשי ידה המתרסקה חרש הזרעועה.

אבל כיון שנגלתה אליו כת אלפים זו והוא הסע ליסות את פניה העצובים, לפשט את לכוש אלמנותה ולראותה בכל הדרה ותפארתה, ככל נעם יפעתה, בשכל צבעה ובקסם חנה, מיד הרגיש מחאה גדולה בנפשו פנימה, כת מלה של "שכינתא כגלותא", המנהסת במסתרים על השר בשירים על לב רע...

בלילה כלילה, עת אסתח כנורו,
עת ערים רק שנים: אנכי ומזורי;
אז תעל כאור טבולת טר בת שירתי,
בשני אברותיה תז טל על לבתי
ומחתה הרמעה, שפסאה בעיני —
אל טל, בת שירתי! נאד רמעות לי תנו!
נאד רמעות, בת שירי, נאד רמעות חדשות,
מרגיות לכבות, מרעישות נפשות.

ושומע המשורר "לקור אלפים" הדובר כלכבו ועוזב הוא את החיים היסים ככד שאונס והמונס, תענוגיהם וחמוריהם. הוא אינו מוצא בהם שים נחת רוח ללכבו, עוזב הוא לאחרים את

שפירי שמים, הפרושים כסדינים E
ונקדים בנקדות כוכבים כפנינים; —
רוך רוחות שאנגות המרחפות ברממה
עם כרובי השלום על פני האדמה!

וסונה הוא שוב אל בית-מדרשו הישן וכידיו על ראשו הוא קורא:

כתלי בית המדרש, סירות הכרשים!
מחבא רוח איתך, מקלט עם עוקמים!
שכ הנני עתה מעמק העבור;
נמלטתי להגיד לכם, בי נברו המכים.
נלחמנו כנכורים, אך הכינו אחרו,
ואני יתום נדה, עולל מסוחכים.
אמלל, כוש ומנצה שב שנית עדיכם.

והמשורר מתנחם, כי עוד חי הנהו אחרי כל המכות האכזריות, שקבל מאבותיו; מרגיש הוא כעצמו, כי עוד כול אלפים דוסק בקרבו והאש הלאומית בוורה עוד במסתרי לבבו והוא קורא:

באו מים עד נפש — אך היא כם לא כאה...
אמנם יכול לי אויבי, כדי ריק הציגני —
אך הצלתי אלהי — ואלהים הצילני!...

והולך המשורר כבית-המדרש הישן והנושן ופתאום שרה עליו רוח הקדש ונפשו מתעוררה והפצה לשיר, וסר כ הוא אל הארון השכור המכוסה בקורי עכביש ומציא משם גמרא עכה מכוסה אכס ושר:

בכס, דפי תלמוד, בכס, עלים בלים,
אגדות נחמדות וקדומות,
בימי חיי הכלי כי אהנה נכאים —
בכס נפשי תמצא תנחומות!

אין צרך להרכות בעיטמים משירתו הלאומית של ביאליק כשככי להראות איך תופסים בה צרכי היהדות הישנה המקום היותר חשוב ודוקא בצורתם הגלותית. אין צרך להכיא הרבה ראיות כשכיל להוכיח איך הוא מוצא דופא את כל העדן והזהר, את "המאור הגנוז" שבחיק אומה זו, את המבצר החזק לרוחה ונשמתה, דופא באותם החזיונות, שהם פרי היהדות הגלותית, וכשהנני מתכונן כהחזיון הזה, נוסל אנכי לידי מחשבות והרהורים, שכעצמי אינני יודע איך לפרותם ולכנותם בשמם המתאים להם. להרהורים כאלה באים לרוח אנשים כפנישתם במהלך חייהם בחזיונות הרוחשים למו אדישות וקרבת הרוח ביחד. נעמיס נא מעט בדכר ונדכר דכרים. כרורים.

(סוף יכא)

ראובן צינדר.

עיון בספרים חדשים.

אוצר ישראל. אנציקלופדיא לכל מקצועות תורת ישראל, ספרותו וכרי ימיו בעשרה כרכים. ע"י יהודה דוד אייזענשטיין. חלק שלישי בונא — נת. הכרך הזה אחר מעט את מועדו, אבל יצא, וכן יש לקוות, שיגמר הבנין הענפי הזה לתפארת ספרותנו. הכרך הזה מיוחד ברוח החכמים, שהשתתפו בו וכענינים החשובים, שהתבררו בו. מה שלא עלה כידי כל החכמים והסופרים, הדואגים תמיד לספרות ולפולמוסה ומרעישים עליהן כבולי פולות עלה כידי תלמוד חכם ארתורדוקסי. ואמנם את הת"ח החרד מכירים ככל המאמרים מעשי ידי המחבר, כל הנחה והנחה שכש"ס ומדרש ומפרשים היא כעיניו כהלכה פסוקה כבועה אבל אין זה גורע גם בעיני החוקר המשכיל מאומה מערך הספר, כי הוא מכיא את כד הדעות ואינו מכריע. וזה בודאי טוב יותר ממעשי חכם אחר, הנמשך תמיד אחרי זרים ומפבל השערותיהם המוטעות כהלכה פסוקה ומכריע על פיהם.

האשכנז. מאסף ספרותי ומדעי, נערך ע"י דר. עזריאל גינציג. כרך ששי. קראקא תרס"ט. מחזיק 270 עמודי אפמכ גדולים.

חוששני שהמחשבה הראשונה, שתעלה במח המבקרים ברוסיה, תהיה: "מפעל גליציה", אע"פ שאין הספר נערך כלל בגליציה, וזה לא מפני רוע הספר, אלא מפני חסר הכלפריסטיקה ורוב המאמרים המקצועיים, שאין להם חשיכות רק למומחים לדבר אחד. למשל "ספר המחכים" לר' נתן ב"ר יהודה תופש רבע הספר, וככ"ז ימצא כו הקורא דכרים מענינים. וכל מי שיש ביור חמשת הכרכים דראשונים יסנה בודאי גם זה. מחירו רק 2.60 ל' להשיג ע"י המו"ל, Rabb. Dr. B. Oppenheim, Olmütz (Mähren.) או ע"י "המצפה".

צהריב. שירים חדשים גם ישנים מאת אהרן פאמינקא. ווינא תרס"ט.

אסנס כי "חדשים גם ישנים" הם השירים האלה. חדשים, כי שירה כזאת לא נאמרה עוד בשני הדורות האחרונים, שירה יהודית אמתית, שירת הנפש הנכססה לאביה שבשמים! ישנים, כי השירה הזאת מזכירה אותנו שירת כתבי הקדש, שירי הלוי ונכירל, רוח עזו אמתי נאוני דרוש, לכתוב ולפרסם מה שאחרים בני הדור הזה

מתכשים לנשא אף אם לכם מלא מזה. נפש תשיר לאלקים, עורגת לרכונה ככני קרח וכן ישי, מי זה ראה בימינו אלה? זהו דבר חדש ישישן. גם שירי תוכחה נמצאים בקבץ הקטן, גם ידבר המחבר משפטים את בני דורו, ונדמה לנו כי אחר הנביאים ידבר כגאון ליהודה וירושלם. זהו משורר לאומי, אשר הכה המוסרי היהודי הרם נותן בפיו את הרוח, והוא גוזר על ימין מזהיר על שמאל, אין נקי מקצפו הרענן והנעים. קוראי "המצפה" יזכרו שירי עוז אחרים מאת המחבר, שנתפרסמו ב"המצפה".

מלון הלשון העברית הישנה והחדשה. חכרו אליעזר בן יהודה. יצאה לאור חובי יב עד מלת יבעתה. בזה נגמר הכרך הראשון. העתונים בכל הלשונויות מרבים לספר בשבח המלון הענמי הזה, שלא נתנה רשות לעם להשתמש בו מפני יקרו.

חות יא"ד. דרושים ובאורים על פסוקי תנ"ך ודרשות חז"ל בדרך מוסר ודברי אגדה לכל שבתות השנה ולמועדים ולפרקי אבות, ולהספד ונשואין. מאת יוסף אלעזר ראזענספלד אב"ד כנאלגאני.

אומרים על הרב המחבר, שהוא גדול הדרשנים באונגרו ואמנם ישנם בספר דברים של טעם בדרך הדרוש. אבל סוראינו יודעים דעתנו על דרך הדרוש. הכולע זמן הלומדים ומכילם מן התורה עצמה ועושה אותה כזויה בעיניהם, כי אינם מרגישים טעם התורה האמתית, שאינה נקנה אלא בחקירה אמיתית לתכלית ידעית הכונה הראשונה.

שירים, מאת מ. ב. לזנביק (תרס"ב תרס"ט). הוצאת שירה. ורשה תרס"ט. המכר הראשי אצל הוצאת "תושיה", ורשה.

שירים מלככים, מרומטים. נותנים ניב חדש לכל הגה לב עברי בזמן הזה, נותנים כנפים לכל רעיון ושאיפה, שאנו רגילים לכתוב ולקרוא בלשון יבשה ופשוטה. אלה הם שירי התחיה ובתוך ספרות התחיה הכללית יתפשו מקום חשוב, כי הם מבטאים כל מה שרחשו לבותינו בזמן המעבר הזה, כל מה שנתבטא ושלא נתבטא.

יעקב קערצנער באהאראדטשאני מאורשים בח' סיון תרס"ט.	רייזל שטעפער אָסיניא
אברהם געלבארד פאטאק זלאַטע מאורשים בח' סיון תרס"ט.	ניטל כהנא כארעש
יוטא צוקערמאן מאורשים בח' תמוז תרס"ט.	ליבוש גרינשפאן קראקא.
דאמבראווא.	

ברגשי גיל ואהבה אביע כמז"מ לרעי הוקד מר סענדל שפיענגלער ספה, לארוסו עם מ' צביה שווייצער מקרוקניצע. מרדכי שאהד — רווקי.

ברגשי גיל וחרוה אניש כמז"מ הנובעת מקרב לבי לאחותי מרה שבע נוסכיים ולחהנה מר צבי גראסכארד מאכנא לחתונה. שלמה נוסכיים — הוסאקוב.

אתכבר בזה לכרך כמז"מ את ש"ב מר יצחק שמינייך ספה לחתונתו עם מ' ליבא גלייך מהעיר התרשה. מז"מ להוריו הנכבדים. שלמה נוסכיים הוסאקוב.

אתכבר בזה לכרך כמז"מ את ידירי הנכבד מר שמחה בניסין ליכטער מלובאמשוב לארוסו עם מ' חיה וואלער מאשויעצים. מז"מ להוריו. יעקב רייפער — קוואמשאלא.

ברגשי כבוד ואהבה אכרך כמז"מ את דעי החיב מר משה רובין מקוריסא לחתונתו עב"ג מרה שרה רובין מסאמאטור. מז"מ להוריהם הנכבדים. אברהם סנ"ל לעווינער — איהעל.

כמז"מ לידירי הנעלה מר שמעון לאמס ולווי שיחי לכן פורה הניתן להם. נ. ענעלבערנר ווי.

הננו מברכים כמז"מ את ידירנו מר סנחם סענדל מעללער מיאסלא לחתונת בתו. בניסין קארן ורעיתו = מרנפול.

בלב מלא רגשי אהבה וידידות סביעה ברכתה כמז"מ לידירי היקר מר שמאי אווערטאן לארוסו עם מ' רחל מריעף.

חברה יודישע לעזעהאלע — מיקוליניצע.

באהבה הננו מברכים את ידירנו מר סנחם שפיענגלער לכאן בכרית האירוסין. ש. ש. שנייד. ברגשי גיל וחבה אביע כמז"מ לרעי סנוער מר עזריאל נייבערגער כאליאוב-קורולובקא לארוסו עם מ' חנה שפיץ מקולוסיא.

ברוך קאבעל — שישקובין. ברגשי אהבה וידידות אכרך כמז"מ את בן מחו' הנכבד מר עזריאל נייבערגער ואת אחותיו היקרות לארותו עם מ' חנה שפיץ מקולוסיא. אשר הורוויץ — זארוואניצע.

ברסז"מ לארוס ידירי הנכבד מר ליבוש טענענ-בוים עם מ' הנצי פאָנד מסאנירוכ ואת ר' בעדיש מנכבוים סגוליוגורי אבי החתן. נתנאל שעכטער.

מעמק לבי הנני שולח כמז"מ להמאורשים הניה פאָנר וליבוש טענענבוים ספודהאיצה. זאב רייזלער — לבוב.

סמעמקי לב הנני סכרך כמז"מ את ש"ב אהובי מר אברהם בורשמיץ לחתונה. יוסף בן ישכר בורשמיץ — נדבורנא.

כמז"מ לידירי סנוער מר שמעלקא שפיעלמאן מדברוסיל לחתונתו עם בת הג' מו"ה זעליג דאענבאך מפשעווארסק. אנשעל יוסט — וויעלקיע אָזשי.

כמז"מ אכרך את המל"ג מר סנחם שפיענגלער מרודיק לארוסו עם אחותי מ' צביה. פייביש שווייצער — קרוקניצע.

הנני סכרך את ידירי מר אנשעל יוסט ספה לארוסו עם מ' גרויער מדוברוסיל כמז"מ. שמואל יוסף ארנשמיץ — וויעלקיע אָזשי.

ברגשי גיל אכרך את אחי היקר מר אנשעל לארוסו כמז"מ. מז"מ להוריו. יוסף יוסט — וויעלקיע אָזשי.

ברגשי אהבה הננו מנישים זר פרחים וכמז"מ לידירנו מר אליעזר נאגלע-לחזונתו עם מ' דבקה קלאהר סחורוסקוב. צבי אריה פיינשמיץ.

צבי אשכנזי, איסר הלפרין — חורוסמקיב. סמעמקי לבנו נכרך כמז"מ את רענו האהוב מר אנשעל יוסט לארוסו. מז"מ להוריו.

האחים נאכט — פרמיסלא.

אדרסתי עכשו:

Isaak Sparer Sereth (Bukowina)

Kurzwarenhandl., Trafikanten Hausierer — Achtung!
Decken Sie Ihren Bedarf in Kernspitzen Haselröhrel mit u. ohne Schlauch be derleistungsfähigsten Firma dieser Branche. Versandt reel per Nachnahme
LEO FRIEDHABER
Frankstadt a/R Mähren.

כשרה

זעלכווארען-פאבריק

A. Finkelstein, Lemberg,
Goluchowskipl. 2

ליעפערטאלע סארטען זעלכווארען, בעסעסע כשרה דעליקאטעס. די פאבריק איזט מיט דען מאדערניסטען בעהעלפען אייני-געריכטעט, ווי עדיקטיישע קראפט א. ז. וו. אונד ערציגניג

נור פרימאר-ווארע

בכשר הרה"ג משה באב"ר האב"ד פה.

Erstes und Grösstes
Grammophonhaus
JOSEF WECHSLER

Engros & Endetail

LEMBERG, Sykietuska 2. KRAKAU, Grodgasse 71.

גענעראל-טערטערער דער גראמאפאן אָקציען-

געזעלשאַפֿט מיט כאַרקע, שרייב ענדער ענגעל

ארעסטעס לאַנגער פּאָלישער, דייטשער, העברע-

אישער אונד יודישער פּלאַטען מיט מאַרקע, ענגעל

20 000 פּלאַטען ערסטערעסער קינסטלעד

שמעטס אָם לאַנער!

רעפּעראַטירטילע אונד ווערקשמעטעס אים אַרטען

בעסטע אומטוישבערינגונגען. — פּרייזקאטאלאָגע

גראַטיס אונד פּראַנקאָ.

חות יא"ר

בו נקצו דרושים ובאורים על פסוקי תנ"ך ודרשות חז"ל בדרך מוסר ומליצה וגם דברי אגדה לכל שבתות השנה, למועדים ולרגלים ולפרקי אבות ודרשות יפות לנשואין והספרים. מאת הרה"ג הרש"ן המהולל הנודע מו"ה יוסף אלעזר ראזענ-פעלד האב"ד גאלנאון מחבר ס' "עטרת צבי". הספר מכיל ש' דפים גדולים מרובעים ברפוס יפה מאד. — מחירו 5 כתרנים. — להשיגו אצל המחבר:

Ober-Rabbiner Josef Rosenfeld
Galgócz, Ungarn.

ר' עזריה פיגו

שנתכרך ליב כמעט בכל עתוני היהודים העברים והלועזים, מחירו הוא עתה רק כתר אחד, ויט"ס ראב"ט הגון. האדרסה:
A. Apfelbaum Rzeszow, (Gal.)

האמעל ורעסטוראציאן כשר

רביעיב יהודים של **שלום אהרן ראזענטאל**

בלבוב, רהיב רוזעניצקא 13.
טעדיפאן נו' 1314.

ISIDOR KRIEGER

Friedland bei Mistek (Mähren)

פּערזענדעט פּיהרמאנס-אונד פּיאַקער-פייטשען אויס פּרימא קערן-לעדער נע-שניטמען צו ביליגסטען פּרייזען. פּערזאנר פּער נאכנאהמע.

כל הבא לקאלאמי

זרצה לאכול בשול בניימו בכשרות ונסיות עצהיו"ט. שימעם לחכו וללון לינה הגונה שיפס רצון, יפנה נא רס להאט על זרעסטוראציאן, שהכינותי פה מחדש בבית המני ה"ד עזריאל העלער ברחוב וואלאווא. שלמה שטיין.

איך זוכע!

איינען קנאכען מיט שענער מעצא-סאפראן-שמיכע מוויקאליש, נעאיינגעט פיר סאלא-געזאנג מיט געהארט פאן 30 קראנען סאנאטליך קוואטיר אונד וואנדער-קאסט. אנטעלדונגען אן העררן
Osias Kopfstück Oberkantor
in Tyrnau Ungarn.

מכתבי הוראה

ל"ב סכהבי הוראה, הכוללים בקרבם חלק הגון מן הספרות בשיר וכפרוזה ואת כל הדקדוק שהחלתו ועד סיפו עם חנוכים רבים מאד בכתיבה, מאפשרים לכל אחד לסגל לו בזמן קצר את השפה העברית על בוריה, לבהב ולדבר בה בכשפת מולדת. פרוספקט מפורט הנם.

הדודש פרוספקט ומשלם 25 הלר בנורקאות יקבל גם את הספר "הסגנות ומפוסים" המכיל שלשים ספורים וציודים, סחיי היהודים כגליציא.

מכת לזונמא בחר אחד. שבה וואלאקאוסקי, 16 Miodowa, Kakau.

דבר יום ביומו

מאת הרב הדרשן מו"ה חיים קנאלצער
בפרעמישלא, מניל דברי תורה, הלכה
ואגדה ושעמי מנהגים לכל יום ויום מימי
השנה, מפתח לדעת כל יום בחדש באוזה
יום בשבוע וחול, מאורעות שאירעו ונסים
שנעשו לאבותינו בכל יום, פטירת נאונים
וצדיקים ודברי תורה מהם לעת הצורך. —
חלק א' על חושי הקיץ מחזיק 240 עמודים
אקטאב גדול, מחירו כתר אחד וכן חלק
ב' לחדשי החורף הנמצא עתה תחת מכש
הדפוס. — לפנות אל בן המחבר:

Buchdruckerei Knoller's Sohn
Przemysl.

תורה עם דרך ארץ

בית הספר הראשון בכל הממלכה, אשד
בו ירבו להם בני יהודים תורה וחנך
יהודי נמור ביחר עם מדעי בה"ם הכללים.
אשרי האיש, שיוכל לשלוח את בנו אל

הגימנוזים העברי

אשר באונגאריש בראד תחת הנהגת הרב
הנאון ד"ר מאיר יונג. שם ילמדו התלמידים
כל עניני הלמוד של גמנוזים וגם תורה,
נ"ך, דקרוק, ש"ס ומפרשים, ויחנכו בדרך
התורה וי"ש. תלמידים מגליצא ילמדו פה
גם פולנית ועליהם להתחנך במחלקת
ההכנה פה בשפת אשכנז. מחיר הלמוד,
המעון ומזונות כשרים מחמשים כתר לחדש
ולמעלה.

Rabbiner Dr. M. Jung
Ung.-Brod (Mähren).

ענארמע געוויינטע

פיר יעדען טהיילונגעמער ביעעמעט דער
ביימריט צו איינער שטרענג רעעלען,
אונמער בעקאנטען שטאאטס- אונד בע-
ווערמען פאבפעריאנען פערואלמעמען
אינטערנעהטונג. פראספעקטע גראאטיס.
פערטענען אונד איינקאמען לייכט צו
פערפיעלפאכען. זיבערגעשמעלמע אנ-
טיילשיינע א קראנען -- 5 נור איינמא-
לינער ביימראג.

Josef Rosenkranz Bad Lopuszna.
Bukowina.

זעהר ניצלדיך אלע יודען !!!

מיינע בעריהמטע פראקטישע

טשאלענט עפען

זאלען אין קיין שום יודישע פאמיליע נישט
פעהלען. ערשטע אין דער וועלט, אויס מאסיווען
שלאסערבלעך, גארנאטירט 20 יאהר האלטבאר,
איינגעפיהרט ביי הונדערטער רבנים וצדיקים,
מיט א ביסל האלקויהלען בעהייצט האלטען
זיי היץ ביי מוש"ק, מיט פערשלוס. האב
טויזענדער דאנקשרייבען. פרייז: 1 אפען פאר 4
טעפף פער 3 ליטער, 2 פאר בשה, 2 פאר חלב
(מעפעראטע אכטיילונגען) 11 קראנען; דעמא
פער 4 ליטער 12 קר.; 1 אפען פאר 6 טעפף
פער 2 1/2 ליטער, 2 פאר חלב, 4 פאר בשר
12 קר. דעמא פער 3 ליטער 13 קר. פאר 3 1/2
ליטער 15 קר. פער 4 ליטער 18 קר. — צו
יעדען אפען א געדרוקטע געברויכטאנצייגע. —
געגען אנגאבע, רעסט פער פאסטאנאכאמטע.

Jos. Perlberger, Oefen-Fabrikant
Mysłenice, (Galizien).

Wyd.: { Naftali Hof.
S. M. Lazer.

Odpowiedzialny Redaktor: S. M. Lazer.
Drukarni L. Deutscher 7 Podgórz

Newyorker Germania

LEBENSVERSICHERUNGSGESELLSCHAFT.

Versicherungsstand am Schlusse des Jahres 1905 . . . . . K. 539,686,228.—
Stand der Activa laut Bilanz Ende 1905 . . . . . 176,528,370.—
Einkünfte von Assekuranz Prämien und Zinsen 1905 . . . . . 30,748,986.—
Ueberschuss vom Jahresumsatz . . . . . K. 2,215,336.— } 13,934,003.—
Reserven v. früheren Jahren für Dividende „ 11,718,647.— }

Folgende Vorteile bietet die Newyorker Germania ihren Versicherten:

- 1) Sie gewährt die ersten Dividenden schon nach Ablauf des ersten Jahres;
- 2) die Polizzen behalten ihren Wert nach 3 Jahren der Ausstellung sogar wenn die Versicherten durch Selbstmord oder Duell starben, und auch in Fällen, in welchen der Antrag objectiv falsche Deklaration enthält;
- 3) Reisen um die ganze Erdkugel unterlegen keinen besonderen Prämien;
- 4) ebenso brauchen im Kriegsfall die zu den Waffen Berufenen keine besonderen Prämien zu zahlen;
- 5) nach 3-jähriger Versicherung kann der Versicherte, bei Einstellung weiterer Entrichtung der Prämien, über die Polizze frei verfügen, gemäss der in der Polizze ersichtlichen Instruktion.

General-Agentur für Westgalizien

Sigmund Gleitzmann, Krakau

Jasnagasse 5.

Agenten unter günstigen Bedingungen gesucht

נחין לרבים.

החברה "איזראעליט" בווינ משימה לחבריה את התועליות האלה:

- 1) נדוניא לבנותיהם ולבניהם לחתונתם.
- 2) תשלומי חלק מנוק אלמנטרי, כמו מגפה בכהמות, שמה מים תבעה וברד.
- 3) פנסת בני ביתו של החבר אחרי מותו.
- 4) הח' תומכה בידי חברה בכל צרה וצוקה.

הרוצה לדעת יותר מפרטי החברה המועילה והנחוצה הזאת יפנה אל:

Ausschus des Vereines „ISRAELIT“
Wien II., Miesbachgasse 12

להודיע באהי, כי יסרתה פה מאינאפאל פבריקה חדשה של כל מיני בשר מעושן, הינו וואורשט, סארזמי, ברוסם, צונגען, שינקען וכו'. כל עבודה הפבריקה נעשה ע"י בח אלקטרי בכל המכונות הדרושות לזה. ובעזרת הכל הוא על מהרה הכשרות, כאשר יערוך ויגידו עלי הרב הנאון האב"ד דפה שליט"א עם בית דינו. ודא הוא סהדוהא:

עדה השורה הזאת ועד הגליון הלן, מאהנו בד"צ ח"ס על

הזעלבווארען פאבריק מכל מיני בשר מעושן

שנתסרה פה"ק, מאת הרבני הנגיד מו"ה שלמה פאדהארצער נ"י הנודע לכל יודעיו וסביריו לאיש ישר וטובחוק בכשרות באחד משלומי אמוני ישראל, וגם האיש הנספח מאת בעל הפירמא לפקח על תהלובת והנהגת הפאבריק, הוא מופלג בתורה דחיל חטאין וירא ד' מרבנים, ושניהם באחד סדקדים כחוש השערה, שיהיה הכל נעשה בהכשר ויהרון לבן באנו בזה להודיע ביער בת רבים להיראים וחרדים לדבר ד', משכו וקחו לכם משופרי דשופרי, ויאבלו עניים וישבעו אפילו המהדרין מן המהדרין בלי שום חשש ופקפוק.

וע"ז בעה"ח יום ד' כ"ר אדר הרס"ט לפ"ק טרנאפאל

הק' שמעון באב"ד חופ"ק והגליל

הק' ישראל פרנס ראב"ד ומוצד"ק הנ"ל

הק' יהושע העשיל באב"ד דומ"ץ דפה"ק

בל החרדים לה' ולתורתו יואילו לקנות מידי מעשי הפבריקה הזאת, אשר כל שועמיהם ופיקו רצון כטיב מעמם ומתקם השוה ומבשרוהם הבטוחה, גל אט מ כשר. ויהי לבנם נכון וכמות, כי אשרהם באמונה.

שלמה פאדהארצער.
Salomon Podhorzer, Tarnopol.

ספר הגאולה לרמב"ן ז"ר

באשר נשאר לי עוד מעט מן ספר הגאולה שהוצאה לאור זה לא כבר ע"כ הודתי מחירו ממחיר הקודם. הוכן הספר על עניני הגאולה העתידה והעקתי אורו מן כתב יד ישן המונח בבריטש מוזעאום בלונדון.

מחיר הספר עם המשלוח 1 קראנע.
גם תוי הפאסט אקבל במחירו
J. Lipshitz, I. Finch St., Brick Lane
London, E.

משוררים נעזובם.

איך זוכע פיר די ימים נוראים הבע"ל איינען נומען באסיסטען, איינען נומען מענאָר, איינען נומען אלטיסטען זאווי איינען נומען סאפראָן, וועלבע נומ נא-מען לעיען קענען אונד מיט נומען שטי-מען בענאבט זינה. צו טעלדען ביו 8 אויגוסט 1909 אן

Simon Deutsch Oberkantor
Oświęcim (Gal).

מעשה טוביה.

הספר הנפלא הזה מאת הרופא והחוקר היהודי טוביה הרופא ממיץ שאינו עוד כנמצא, יצא עתה לאור מחדש עם המונה המחבר. הספר הוא אוצר נחמד של חכמות התואולוגיה, ההכונה והטבע, שהמחבר היה יחיד בדורו בהן. על יקר ערך הספר העירו כל חכמי זמנו של המחבר וחכמי זמננו. מחירו 4 כתרנים.

להשיגו אצל המו"ל
Moses Sternberg Krakau
Josefsgasse 14
או אצל המו"ל
A. Faust Krakau

שדכני.

דורך טיינע לאנגיארהיגע געשאפטס-דייווען האבע איך מיר איינען גראָמען בעקאנטענקרייז אין בעסערען הייווערן אין אָסטערייך-אונגארן, דייטשלאנד אונד בעלניען ערוואָרבען, זא דאס איך איבעראל פֿריי אויפֿטרעטע אונד ענטגענקאמען פֿינדע. מיינע מיכטיגקייט וואורדע פֿיעל-פֿאך אנערקאנט. איך פֿערמיטלע פֿיר יעדען שטאנד, פֿאָן 1000 קראנען נדן אויפֿוואָרסט, פֿיר שטרענג רעליגיאָזע ווי פֿיר פֿרייוויניגע פֿאמיליען. בין אימ-שטאנדע יעדעס זיינען וואונש צו ענט-שפרעכען. שטרענג די סקרעט גא-ראנמירט. אים טקיים צו זיין וחי אחיך עסק רופע איך שדכנים זאווי פֿרייוואמע ביי נומען פארטיען זיך אן טיך צו ווענדען. זיכערער ערפֿאלג.

Abraham Urbach Kraków
ul. Józefa 5

גענוע שמאלץ כשר

געקאכטעם
אויג קוה-בוטמער טעגריך פֿרישע
פֿערזענדעט

Juda Zins, Husiatyn (Galiz.)

פֿרייווע אונד הכשרים מהרבנים הגאונים
מבעראן מפרעטיסלא ומספריא שליט"א זענדע
אויף פֿערלאנגען.

זואר וויינרעב לעמבערג.

קראקויערגאססע נומר 32 עקע שטעלעצקאנאססע נומר 2
עמפֿיעדלמ זיי גרעסטעם

שפעציעל פֿיר אויסשטייער איינהייפע אייגעריכטעמעס מאנאזין פֿאָן ניהייטען אין שניטט. זיידעך, וואלרשטאפֿער, מאדע-ווארען.